

-VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

Леонід Полтава — „Вставай, хто живий!”	2
С. Корнич — Огляд світових подій	5
Д-р М. Кушнір — Проблеми перед нами	8
Леся Українка — „Якби вся кров моя...”	9
Віктор Гуменюк — Зойк блискавки	12
В. Золоторіг — Трагедія кримських татар	13
В. Архілог — Розповідає Нікіта Хрущов	16
С. Женецький — Кампанія за „ідеологічну чистоту”	22
І. Левадний — Київ напередодні війни	24
М. Гікавий — Большевицький терор на Лятичівщині	27
П. К-ко — У поневоленій Україні	28
Теодор Терен-Юськів — Враження з фільму „Ніколи не забуду”	29
Петро Кізко — Проблема українців-пенсіонерів	32
Хроніка	32
З життя Відділів	33
З підсовєтського гумору	34

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

У ВИДАВНИЦТВІ ООЧСУ МОЖНА НАБУТИ СЛІДУЮЧІ КНИЖКИ:

Е. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazepa — тло і постать, стор. 32	0.50	Л. Полтава: 1709 (роман), стор. 224, ціна: т. о. 2.50 м. о.	2.00
Е. Маланюк: Малоросійство, стор. 36	0.50	Я. Стецько: 30-те Червня 1941 р., стор. 463, ціна: т. о. 7.00, м. о.	6.00
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, стор. 82	1.00	М. Сосновський: Україна на міжнародній арені 1945-1965, стор. 272	3.50
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, сторр. 80	0.50	Ф. Б. Корчмарик: Духові впливи Києва на Московщину в добу Гетьманської України, стор. 245	4.00
Е. Маланюк: Остання весна (поезії), стор. 104	1.50	* Косак-Охримович-Тураш, стор 190, ціна: т. о. 4.00, м. о.	3.00
Е. Маланюк: Серпень (поезії), стор. 72	2.00	О. Дяків-Горновий: Ідея і чин, стор. 408, т. о.	5.00
* Історія Русів, стор. 346	3.00	П. Савчук: Гетьман Мазепа	2.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, стор. 210	2.75	П. Савчук: Ідея і любов (драма на 3 дії)	0.50
Д. Донцов: Правда пращів великих, стор. 95	1.00	П. Савчук: Чотирьох з мільйонів (трагедія на 5 дії)	1.00
Д. Донцов: Хрестом і мечем, стор. 319, ціна: т. о. 5.00, м. о.	4.00	П. Савчук: Облога замку (мелодрама на 5 дії)	1.00
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба, стор. 410	6.00	О. Вабій: Повстанці (поема), стор. 180	2.00
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00	О. Запорожець: В одвічний боротьбі, стор. 370	2.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода, сторінок 100	0.50	Вадим Лесич: Кам'яні луни	1.50
О. Оглоблин: Хмельниччина і українська державність, стор. 24	0.25	Р. Володимир: Палкі серця (поезії), стор. 215	2.50
О. Оглоблин: Думки про сучасну українську історіографію, стор 87	1.50	Зореслав: З ранніх весен (поезії), стор. 112	2.00
А. Княжиський: На дні СРСР, стор. 232	2.75	„ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ“ — історичний збірник УСС, 1914-1964, стор. 608, т. о.,	12.00
У. Самчук: Чого не гоїть вогонь (роман) сторінок 288	3.75	В. Гаврилюк: Тінь і мандрівник (поезії), стор. 105	2.00
Ф. Одрач: Щебетун (повість), стор. 294	2.50	М. Кушнір: Край і еміграція, стор. 47	0.75
Т. Ерем: Советський акваріум, стор. 142	0.50	М. Островерха: На закруті, стор. 142	2.00
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, сторінок 154	1.25	М. Островерха: Великий Василяннин, стор. 48	0.50
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніп, сторінок 44	0.50	М. Островерха: Гомін здалека, стор. 127	1.50
М. Щербак: Багаття (лірика), стор. 64	0.75	М. Островерха: Влиски і темряви (спогад), стор. 208	2.00
М. Щербак: Шлях у вічність, стор. 29	0.25	М. Островерха: Чорнокнижник із Зубрівки, стор. 32	0.50
В. Гришко: Панславизм в советській історіографії і політиці, стор 37	0.25	М. Островерха: Грозна калини, стор. 132	2.00
В. Кравців: Людина і воєк (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), стор. 31	0.25	М. Островерха: Вез докору (міркування на мистецькі теми), стор. 154,	1.50
РІЧНИКИ ВІСНИКА (тверда оправа)	8.00	М. Чубатий: Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй	2.50
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, стор. 15	0.25	Хосе Ортега-і-Гассет: Бунт мас	2.00
Е. Ляхович: Форма і зміст українських змагань	2.50	АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ	
В. Січинський: Крим (історичний нарис), стор. 31	0.25	Le Vasseur De Beauplan: A Description of Ukraine	3.00
П. Мірчук: З мого духа печаттю (25-ліття ОУН), стор. 30	0.50	N. Chirovsky: Old Ukraine, 480 pp.	7.00
П. Мірчук: Відродження української ідеї, стор. 63	1.00	N. Chirovsky: The Economic Factor in the Growth of Russia, 178 pp.	3.75
П. Мірчук: Під покров Богородиці (свято УПА), стор. 32	0.25	N. Chirovsky: The Ukrainian Economy, 93 pp.	1.50
П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція	1.00	N. Chirovsky: An Introduction to Russian History, 280 pp.	4.50
П. Мірчук: Українська Повстанська Армія — 1942-1952, стор. 319	2.00	L. E. Dobriansky: The Vulnerable Russians, 454 pp.	6.00
П. Мірчук: Українська Державність 1917-1920, стор. 400	5.00	I. Mirchuk: Ukraine and its People, 280 pp.	3.00
С. Збараський: Крути, стор. 104	1.00	O. Honcharuk: If war Comes Tomorrow, 63 pp.	1.00
Г. Косинка: Фавст з Поділля, стор. 95	1.00	W. Dushnyck: The Ukrainian-Rite Catholic Church at the Ecumenical Council (1962-1965), 191 pp.	3.00

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station
New York, N. Y. 10003

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА"! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

ВІСНИК

Барельєф. Михайло Черешньовський.
Нью Йорк 1971 р.

Леонід Полтава

„ВСТАВАЙ, ХТО ЖИВИЙ!..”

До 100-річчя народження Лесі Українки

Хто вам сказав, що я слабка,
Що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука,
Чи пісня й дума кволі? . . —

запитувала своїх нечисленних тоді читачів найвидатніша поетка України Леся Українка. Немов у відповідь її тогочасним і нам, сучасним, читачам, поетка кинула заклик у „Досвітніх вогнях”:

Вставай, хто живий, в кого думка повсталала!
Година для праці настала!
Не бійся досвітньої мли, —
Досвітній огонь запали,
Коли ще зоря не заграла!

Фізично хвора майже все коротке життя, вона мобілізувала себе до праці — і працею мобілізувала до змагань свій бездержавний народ. На переломі минулого і сучасного століть Леся Українка простими, доступними для найширших мас словами, закликала:

Скрізь плач, і стогін, і ридання,
Несмілі поклики слабі,
На долю марні нарікання
І чола, схилені в журбі.
Над давнім лихом України
Жалкуєм-тужим кожний час,
З плачем ждемо тії години,
Коли спадуть кайдани з нас.
Ті слізи розтроюдять рани,
Загойтись їм не дадуть.
Заржавіють від сліз кайдани,
Самі ж ніколи не впадуть!
Нащо даремнії скорботи?
Назад нема нам вороття!
Берімся краще до роботи, —
Змагаймось за нове життя!

~~~~~
“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

У політичному аспекті — в зацитованій поезії „Скрізь плач” бачимо всю цілеспрямованість і велич цієї фізично слабосилої жінки, яку великий Іван Франко назвав „трохи чи не одиноким мужчиною на всю новочасну соборну Україну” („Літературно - Науковий Вістник”, книжка 7, 1898 р.). Але Леся Українка творила в багатьох плянах. Не даремно ж, наприклад, літературознавець М. Зеров (замордований большевиками) писав про її особисту лірику, що вона відбиває „найінтимніші поривання жіночого чуття, найзахованіші сторони жіночої психіки взагалі”. А сучасна німецька перекладачка і поетка Елізабет Котмасер писала в книжці „Модерне Україніше Лірік” про Лесю Українку, що вона „увійшла в коло світових письменників завдяки новій тематиці і перекладам із світових мов”.

Коротка біографія

Лариса Петрівна Косач — Леся Українка — народилась 25 лютого 1871 р. (13 лютого за старим стилем) у місті Звягелі на Волині, в родині батька-інтелігента і матері-письменниці, відомої під ім'ям Олени Пчілки. Батьки забезпечили їй і всім дітям українське виховання й українську школу. Навчаючись приватно, майбутня поетка опанувала англійську, французьку, грецьку, німецьку, латинську і згодом італійську та різні слов'янські мови, читала від Т. Шевченка до Сократа. У домі Косачів часто бували родини Старицьких, Лисенків, і дівчинка залюбки прислухалась до розмов старших, працівників української культури у важких обставинах московської імперської окупації України.

Писати почала з раннього дитинства, і до її дитячих поетичних спроб уважно поставилась мати. Коли мала 12 років, написала вірша „Надія”, в якому висловлювала бажання „поглянути ще раз на синій Дніпро, — там жити чи вмерти, мені все одно”... А на 13-му році життя написала поезію „Конвалія”, яку опубліковано у „Зорі” у Львові. Отже, вперше там укра-

їнський читач побачив безмежно дороге нам усім ім'я-підпис: Леся Українка. В 14 років вона переклала на українську мову оповідання М. Гоголя, потім цілий ряд поезій Міцкевича, Гайне та інших західноєвропейських поетів.

Водночас з першими успіхами прийшло й лихо: застудившись, Леся захворіла на туберкульозу кістки лівої руки. Хвороба почала поширюватись, і так, за висловом самої поетки, їй довелося провадити з важкою недугою „тридцятилітню війну”. Для лікування довелося мандрувати до Італії, до Криму, до Грузії, Єгипту... Зиму 1906-07 рр. поетка провела в Києві, де багато писала, працювала на громадській ниві, прочитала брошуру творця модерного українського націоналізму М. Міхновського „Самостійна Україна”.

У 1907 р. московська поліція вдерлася вночі в її помешкання й після обшуку, забравши деякі твори, в тому числі й рукописи, заарештувала поетку. Випущена на свободу, Леся Українка кинула гасла: „Хай гине цар!”, „Повстанем, бо душа повстане!” Вона по-своєму поклялась на вірність своїй Українській Нації: „До тебе, Україно, наша бездоляная мати, струна моя перша озветься!...”

У 1892 р. вийшла друком її перша збірка віршів „На крилах пісень” та переклади з Гайне, у 1899 р. — друга збірка „Думи і мрії”, а від 1900 року розпочала, за словами акад. М. Грушевського, „титанічний хід на верхогір'я” поезії й поетичної думки.

Але смертельна хвороба невпинно розвивалась. 19-річною дівчиною повідомляла брата в одному зі своїх листів: „Поки переписала, тільки переписала для журналу „Буковина” два вірші, то тричі лягала — чи хто таке чув?”

За останні роки свого короткого життя Леся Українка дала українській, загальноєвропейській і світовій літературі такі геніальні драматичні твори, як „Оргія”, „Камінний господар”, п'єсу-феєрію „Лісова пісня”. У травні 1913 р. українське громадянство Києва вшанувало поетку, коли вона прибула туди з чергової подорожі за кордон. Письменниця й національна діячка Л. Старицька-Черняхівська (убита комуністами після процесу над членами Спілки Визволення України) писала, що в тому вшануванні „було щось невимовно сумне... Бліда, прозора постать Лесі з руками — повними кві-

ток, з словами — повними енергії й віри і — з смертю в очах”.

Поетка померла в Грузії, в м. Сурамі 1-го серпня 1913 року (19 липня за старим стилем). Грузинський народ встановив там їй чудовий пам'ятник з написами грузинською і українською мовами. Тіло поетки було перевезене до Києва й поховане на Байковому кладовищі в присутності мас народу.

Багатогранна творчість

Україна дала світовій літературі Тараса Шевченка, Івана Франка і Лесю Українку. Її творчість — особлива. Вона не лише відзначається красою й глибиною поетичної думки, проникливістю в зображенні психіки героїв, багатим словником. Твори Лесі Українки — це глибоке відкриття української душі й проблематики, відкриття свого й чужого світу.

Ще в 1896 р. рецензент „Киевской Старини” обурився з приводу того, що „малороссийская поэтесса” Леся Українка наважилась у п'єсі „Блакитна троянда” опрацьовувати тему з життя інтелігенції. Російські критики були обурені (а українські тогочасні читачі не раз просто не розуміли), чому Леся Українка дала такі твори, як „Касандра”, „Руфін і Присцилла”, „Ізоolda білоручка”, „Вавилонський полон” та інші, чому писала про американських поселенців і далекий Вавилон, чому заторкувала в своїй творчості античний Рим чи Грецію...

Але незабаром і критики, і читачі збагнули, що за всіма тими „далекими темами” Леся Українка мала на увазі лише Україну, її проблеми, її турботи, що були одночасно й загальносвіттовими проблемами. В „Боярині” поетка особливо підкреслила невідривність людини від Бога й Батьківщини (тому в сучасній колоніальній УССР не передруковують тієї блискучої поеми, тим більше, що героїня її гине з туги за Україною — в Росії...). В „Лісовій пісні” Л. Українка стверджує, що матеріалізм не дає щастя людині, що відрив від природи, життя без ідеалу — призводить людину до загибелі якщо не фізичної, то духової. В драматичній поемі „Оргія”, яку так старанно оминають театри в сучасній підсоветській Україні, Леся Українка виступає проти прислужництва будь-якому окупантові: співак Антей власноручно

убиває свою дружину за те, що вона пішла розважати ворога...

І хоч запитувала Леся Українка, окидаючи зором тогочасну розшарпану Російською та Австро-Угорською імперіями Україну:

Полум'ям вічним на жах всім нащадкам
Дантове пекло палає:
Пекло страшніше горить в нашім краю,
Чом же в нас Данте немає? —

то насправді вона стала українським Данте на переломі століть!

Не даремно ж д-р Дмитро Донцов у багатьох своїх працях цитує Лесю Українку, як виразника української модерної, цілеспрямованої духовості й принциповості. У своїй праці „Хрест проти диявола” д-р Д. Донцов писав: „Не виросте свобода із сліз і крови тих, які „без одваги і бою на путь заблукали згубливу”, із сліз пасивної жертви...” Він цитує з Лесі Українки: „Путь на Голготу велична тоді, коли тямить людина, за що й куди вона йде”, і пише: „Свобода виростає з жертв, що впали в боротьбі, в активній боротьбі з злом, з жертв свідомих свого великого післанництва, своєї місії, чи йде про одиницю, чи про націю — все одно”.

Посмертне переслідування Лесі Українки

Контрреволюційний більшовизм - комунізм переслідує в наш час не тільки видатну поетку — духову сестру великої Лесі — Ліну Костенко чи засилає вдруге на 9 років сибірської каторги молодого історика Валентина Мороза. Той режим новочасної російської імперії переслідує „і мертвих, і живих”. Не даремно рідна сестра великої Лесі, Ізидора Косач-Борисова, живе в Америці. Переслідування не минули й української поетки-патріотки Лесі Українки.

До 1969 р. стояла залишена напризволяще садиба Лесі Українки, а її Літературно-Меморіальний Музей у Києві нічим не поповнювався. Нині вже лютий 1970 року — а великий письменниці й досі немає пам'ятника в Києві (три рази проголошували конкурс і щоразу відкидали проекти, в яких було забагато української України!...). З „вибраних” та „відібраних”, навіть нібито академічного типу, видань творів Лесі Українки комуністична цензура далі викидає „Бояриню” і вірш „На роковини Тараса Шевченка”, бо там поетка приобіцяла полум'я-

ному Кобзареві: „Ми, як ти, минати будем чужії пороги, орати будем свої ниви, рідні перелогги!”, бо в тому творі Л. Українка закликає український народ перестати „приносити дари” до „чужої хати”!

Советська цензура самовільно повикидала багато присвят, даних авторкою до різних творів: діячці Людмилі Старицькій-Черняхівській, Іванові Стешенкові — міністрові УНР, навіть присвяту рідній матері — Олені Пчілці в поемі „Місячна легенда”. Та й саму матір Лесі Українки восени 1929 р. серед ночі обшукувало в Києві НКВД, погрожувало арештом, і її не забрали у в'язницю лише тому, що старенька вже не могла піднятися із ліжка через хворобу. Вона померла 4-го жовтня 1930 р., письменниця і героїчна жінка, яка — єдина з наддніпрянців, наважилась промовляти українською мовою на відкритті пам'ятника І. Котляревському в Полтаві в 1903 р. Також чоловіка Лесі Українки, видатного музиколога і етнографа Климента Квітку червона Москва вислала в советську Азію, а потім заборонила повернутись в Україну, і він жив до смерті в Росії...

Чорні північні хмари б'ють українську землю й український народ градом русифікації, засипають снігом ворожої ідеології та безбожництва. Цього року в окупованій Україні і нібито у всьому СССР „святкують” ювілей Лесі Українки, але святкує його лише український народ, а не офіційні представники імперії, які змушують літературознавців робити з Лесі мало що не прихильницю комунізму, мало не атеїстку. Всупереч усім тим заходам — нехай гримить її заклик: „Вставай, хто живий, в кого думка повстала!” Нехай почує і вдумається в цей клич Лесі Українки кожна українська людина.

100-річчя Лесі Українки

З ініціативи ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ в ЗСА відбудуться величні святкування 100-річчя з дня народження української найвизначнішої поетеси ЛЕСІ УКРАЇНКИ в КЛІВЛЕНДІ, ОГАІО, В ДНЯХ 29 і 30 ТРАВНЯ Ц. Р.

ЗАХОДАМИ ОУВФ ВИГОТОВЛЕНО ФОТОКАРТЧКИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ І ЇЇ МЕДАЛЮ РОБОТИ МАЄСТРА МИХАЙЛА ЧЕРЕШНЬОВСЬКОГО. МЕДАЛЯ ПОЯВИЛАСЯ В БРОНЗІ І ЗОЛОТІ.

С. Корниз

ОГЛЯД СВІТОВИХ ПОДІЙ

1970-ий рік закінчився сумним акордом подій у Польщі, які ще раз пригадали світові грізну небезпеку збоку московського імперіялізму. Цим разом Москва перевищила сама себе, поглибивши „совєтизацію” Польщі її ж власними силами так, що навіть польська еміграція не спостереглася відразу, що сталося. Спробуємо тут розглянути політичні зміни, які зайшли в останніх тижнях.

Зміни в Польщі

Почалося скромно, але, як на совєтські відносини, незвичайно: протестаційними вуличними розрухами робітництва в приморських містах Польщі — в Гданську, Гдині, Сопотах, Штеціні і в інших містах. Але інформації про ті події не дісталися повністю за кордон. Протягом кількох днів вбито 300 осіб. Причиною розрухів мало бути проголошення урядом в передріздвяному періоді підвищення цін на харчі на 20%. Шведський кореспондент Карльзон твердить, що розрухи в Гданську і Гдині виглядали, як справжня революція. Військо стріляло більше на пострах, але поліція жорстоко розправлялася з демонстрантами.

Внаслідок тих заворушень наступили зміни в уряді і проводі польської комуністичної партії. Негайно уступив перший секретар партії Гомулка з причини „недуги і помилок, допущених в економічній політиці”. Колись популярний „Вєсьо” Гомулка, який прийшов до влади в 1956 році як компромісовий кандидат, прийнятий був польським громадянством з ентузіазмом. Протягом довшого часу урядування вдавалося йому утримати в Польщі приватну власність на землю, охороняти від переслідування католицьку Церкву і допускати душпастирську працю кардинала Вишинського, утримати яку-таку свободу преси і деяку свободу особисту. Режим в Польщі зближений був до режимів в Румунії і Югославії. Москві це, звичайно, не подобалося. Вона обережно, поволі й поступово старалася ті свободи обмежити, щораз більше натискаючи на адміністрацію Гомулки і поступово обмежуючи впливи церкви і діяльність

кард. Вишинського, а далі посилюючи господарську експлуатацію Польщі. Гомулка опинився поміж двома вогнями. Серед населення зростало проти нього незадоволення. Він уже став невідгідним для Москви так, як був Дубчек у Чехо-Словаччині. Шукаючи пригожого моменту для усунення режиму Гомулки, щоб не викликати при тій дійсній революції, Москва постаралася задобрити громадську опінію Польщі, допровадивши до формального визнання Бонном окупованих Польщею німецьких територій на кордонах Одри і Нісси. Польща досягнула здійснення своїх територіальних стремлень. Заворушення в прикордонних з Німеччиною теренах Москва і використала для усунення Гомулки та його найближчих співробітників і призначення своїх людей. Так Польща, разом з признаними їй німецькими землями, попала в лабеті московського ведмеда. На місце Гомулки політбюро польської комуністичної партії „призначило” Едварда Гєрека. Дотеперішній прем'єр Циранкевич, вибраний сеймом на президента республіки, прийшов на місце Спихальського. Прем'єром став Ярошевич. Рівночасно переведено зміни в політбюрі.

Переворот у Польщі — наслідок московської агресії, подібної до тої, яка сталася в Чехо-Словаччині. Але для західної преси це тільки зміна уряду. Тільки „Волл Стріт Джорнел” ствердив сумно, що історія Польщі повна трагічних програних справ.

Події в ЗСА

12-го грудня м. р. відбулася перша по цього річних виборах пресова конференція президента Р. Ніксона, на якій з'ясував він становище Уряду супроти різних проблем зовнішньої і внутрішньої політики. На питання журналістів про американсько-московські стосунки Президент заявив, що ці стосунки завжди були і будуть трудні, бо ці країни є великими конкуруючими державами. Важливим є, що дійшло між ними до переговорів замість конфронтацій, і що переговори стосуються важливих справ, як справа обмеження зброєнь, справа Берліну

і подій на Близькому Сході. Обговорюючи ситуацію у В'єтнамі, Президент заявив, що ЗСА будуть продовжувати розвідчі лети над Північним В'єтнамом, а у випадку обстрілювання їх літаків бомбардуватимуть в Північному В'єтнамі мілітарні об'єкти, скупчення військ, шляхи постачання і ракетні інсталяції. Президент заповів фінансову допомогу для Камбоджі у висоті 250 мільйонів доларів. Мирові переговори в Парижі будуть продовжуватись так довго, як того схоче противна сторона і як довго є надія, що ті переговори можуть допровадити до позитивних вислідів у справі обміну полонених і встановлення перемир'я. Закінчення війни — ствердив Президент — і так мусить наступити внаслідок розвитку процесу в'єтнамизації.

Президент підкреслив, що американська політика в справі Близького Сходу спирається на засадах, встановлених в резолюції Ради Безпеки з 1967 р.

У відношенні до Пейпінгу Президент заявив, що ЗСА не мають наміру змінювати свого від'ємного відношення до його прийняття в ОН, але незалежно від того будуть старатися поширити з червоним Китаєм торгівлю і інші контакти.

В міжчасі велися безуспішні переговори ЗСА з Москвою у Відні і Гельсінках про обмеження нуклеарної зброї. Також відбулись переговори поміж Москвою і Бонном, у висліді яких підписано вигідний для Москви договір про ненапад і співпрацю. Пороблено приготування для скликання конференції безпеки Європи. Дійсність виказує, що Москва осягає щораз нові успіхи у своїй агресії. На Близькому Сході ЗСА зробили пресію на Ізраїль, щоб той погодився на 90-денне перемир'я. Але Москва використала цю нагоду, заінсталювавши нові ракетні викидні вздовж Суецького каналу.

Все це має причину в тому, що Америка прийняла як підставу переговорів переконання, що можна буде знайти формулу, яка задовольнила б обидві сторони. Але Москва має незмінні цілі — опанування світу.

Політична деморалізація значної частини американської молоді і громадянства створила в країні атмосферу пацифізму та підсилила схильність до ізоляціонізму. Виявляється це в формулі „низького профілю” американської по-

літики і готовости вийти не тільки з Південної Азії, але й Близького Сходу та Європи.

На Близькому Сході вибухла була громадянська війна в Йорданії. Москва пробувала створити ще один фронт — південний, але тим разом трохи поспішила. Ізраїль не може погодитися на опанування Йорданії Сирією та Іраком і це грозить виступом Ізраїлю проти сил, що хочуть опанувати Йорданію. ЗСА загрожали збройною підтримкою Ізраїлю і почали пригтовляти свої збройні сили на Кипрі, в Туреччині і на Середземному морі. В Йорданії прийшло до влади військо, яке почало боротьбу з палестинськими партизанами.

Москві вдалося внаслідок підписання договору з Бонном створити розлад поміж Західною Німеччиною і іншими державами-членами НАТО. З того договору випливає перспектива розвою німецько - московських господарських стосунків або, інакше кажучи, уділювання Німеччиною кредитів для розбудови московських збройних сил. Якщо ЗСА зменшать свої залоги в Європі, москалі стануть першою мілітарною силою на тому континенті. На морях СССР є другою силою після ЗСА, але советські військові кораблі здебільша нові, а ЗСА вже дещо перестарілі. Советська фльота не тільки опанувала східню частину Середземного моря, але й передісталася вже на Червоне море та на Індійський океан, де вже збудувала собі базу на трьох островах. Описані успіхи Москви виникають з пасивности ЗСА.

Уряд ЗСА в міжнародній політиці мусить діяти обережно, беручи під увагу внутрішнє напружене положення. Тому він старається оздоровити політичні відносини в країні, особливо серед розагітованої молоді, а також злагіднити міжпартійні стосунки.

В половині грудня Президент повідомив про призначення члена Демократичної партії, колишнього губернатора Тексасу Джана Б. Коннелі на секретаря скарбу. Президент при тім зазначив, що він хотів би допомогти в розвитку двопартійної системи для розв'язування актуальних проблем внутрішньої політики. „Дейлі Нюз” пише, що номінація Дж. Коннелі на секретаря скарбу виглядає як політичне посунення, розраховане на вибори 1972 р. „Волл Стріт Джорнел” пише: „Ми ніколи не мали великого

ентузіязму до засади двопартійности в Уряді, але не трудно спостерегти, що номінація демократа Дж. Коннелі на секретаря скарбу може принести певні політичні користі для Уряду”.

У своєму зверненні Про Стан Унії, виголошеному 22 січня, през. Ніксон назвав запропоновані ним реформи „ноюю американською революцією”. Звернення присвячене було виключно внутрішнім справам. Очевидно, Президент не бачить актуальної загрози для Америки від закордону. Політичну філософію „нової революції” можна схопити гаслом „влада народові” з децентралізацією найголовніших ділянок життя країни, при чому 11 дотеперішніх департаментів має бути зведене до 8. Сучасну систему суспільної опіки („велфар”) Президент назвав „монструальною та обурливою” і запропонував ґрунтовну її перебудову. Можна припускати, що з переведенням усіх цих і інших реформ, націлених головню на „мовчазну більшість”, матиме він у 92-му Конґресі великі труднощі.

Загрожена Европа

Европа — колиска античної грецької і римської культури не раз в історії була загрожена збоку Азії. Питання, чи Москва (Росія) належить до Європи, москалі самі заперечили. Н. Данилевський у своїй книзі „Росія і Европа” писав: „На жаль чи на радість, на щастя чи на нещастя, ні, Росія до Європи не належить”. Ствердили це також московські письменники Достоевський і Белінський. Спроби москалів на еміґрації представити Росію, як схрещення культур Азії і Європи у відомому русі, що прийняв був назву „євразійство”, цілковито не вдалися. Тепер Москва скерувала свою агресію головню на Европу, розуміючи, що комуністична ідеологія не може існувати побіч націоналістичної ідеології, і стремить до знищення європейської культури та ідеології. По тій лінії йде поглиблення советизації Польщі і закріплення там московської влади.

На чергу приходить советизація Західньої Німеччини, усунення Брандта, об’єднання обох Німеччин зі столицею в червоному Берліні. Німеччина не зможе утримати своєї участі в НАТО і рівночасно співпраці з Москвою. Вона змушена буде вийти з НАТО і тим самим послабити його силу. Крім того Німеччина змушена

буде віддавати свою промислову продукцію СССР і тим значно підсилити її в боротьбі зі західнім світом.

Франція, опанована мріями де Голля про панування в Європі, про ролі світової потуги, відчуває, що є для цього заслабою і шукає зближення з Америкою або з Москвою, з якою зв’язують її спомини про співпрацю з московськими царями проти Німеччини. Президент Помпиду відбув подорож до Москви і тим заманіфестував, що промосковська орієнтація Парижу не виключена. Франція, Італія, Греція, Еспанія поважно загрожені з Середземного моря, де Москва тримає поважну військову флоту і розбудовує морські бази. А в той же час у ЗСА конґресмени домагаються виведення американських військ з Європи.

Інші події у світі

Стосуючи нові методи агресії, комуністи допровадили в Чіле, в Південній Америці, до комунізації країни шляхом демократичних виборів. Президентом став „марксист” Сальвадор Аллаїде Госсене, і нова влада приступила до комуністичних реформ. Між іншим заплянувала націоналізацію американських компаній міді.

У Ленінграді відбувся судовий процес проти 11 жидів, що мали замір втекти літаком до Швеції. Двох жидів засудили на кару смерти, а решту на довгореченцеві терміни ув’язнення. Різні жидівські організації влаштували бурхливі демонстрації в ЗСА перед будинком московської делегації в ОН. Жиди в цілому світі гостро запротестували проти тих присудів. Голова Жидівського Конґресу в ЗСА звернувся до папи Павла VI, до президента Ніксона і до Світової Ради Церков з проханням інтервеніювати в Москві. Кару смерти двом підсудним замінено тюремю.

Аналізуючи події минулого року, не знаходимо багато підстав до оптимізму. Затяжна боротьба Сходу зі Заходом, що триває понад 50 років, прибирає характер епохальної боротьби. Західне громадянство щораз більше приходить до переконання, що Москва, яка репрезентує Схід, ні в якому разі не має виглядів на еволюцію в напрямі лібералізації.

Д-р Михайло Кучнір

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕД НАМИ

Живемо у важких часах. У внутрішньому житті людини, подібно як і в збірному житті, наростає хаос. Люди втратили віру в засади, які творять лад, зневірилися в гаслах, які завели. Фанатизм різних таборів, використовуючи цей неспокій, закрадається до людських сердець і спричиняє те, що вони стають твердими, взаємноворожими й понад усяку міру певними свого.

Якщо, однак, не маємо зневіритися в людині й у глуді життя взагалі, то мусимо шукати доріг виходу з хаосу, як із засліплень. Шукаючим у цьому дусі моя праця, яку оце пропоную увазі читачів, хоче прийти з допомогою. Вона хоче бути провідником у сплутаній гущі проблем, які нас дратують. Вона сягає в минуле, щоб краще зрозуміти нинішній день і виразніше окреслити кшталт майбутності, який повинен бути створений нашою працею.

Подиктовані конечністю невеликі розміри моєї праці не дозволили ширше потрактувати

Імперіалістичні традиції московських царів, доповнені новітніми методами комунізму, реалізуються Москвою послідовно в напрямі опанування світу. Цієї програми не можна змінити жадними переговорами.

Москва очевидно уникає світової війни. Вона іде іншим шляхом до досягнення своїх цілей: через льокальні війни в різних країнах без участі власних військових сил. А далі деморалізація західних громадянств і врешті — світова комуністична революція.

В минулому році почалось певне протверезіння частини західного громадянства. Президент Ніксон проголосив, що не може бути більше екзистенції з Москвою. ЗСА перейшли до тактики — переговорювати і бити, показом чого було збомбардування Північного В'єтнаму. Одною з важливіших подій в минулому році було успішне переведення в'єтнамізації війни в Південній Азії. Вибори в ЗСА не дали значної переваги лівим елементам. У Великобританії прийшли до влади консерватисти, а у Франції затрималися деголісти.

тему. У виборі проблем і в їх розгорненні мусіла зобов'язувати якнайбільша ощадність. Але і в інших, кращих умовах праця цього типу не могла б ніколи бути самовистачальною. Як провідник, вона має об'легшувати й організувати лектуру й студії. Не може їх заступати.

Тому в тексті окремих розділів, що вказують різноманітні становища в засязі даної проблеми, я завжди відкликуюся до авторів, яких можна вважати репрезентативними і яких треба читати. Натомість під текстом подаю літературу, яка поглиблює і поширює мої міркування. Виказ творів поділених на дві частини. Список впроваджуючої лектури охоплює твори загального характеру, рівень яких переважно досить легкий для сприймання. Список поглиблюючої лектури подає книжки, призначені для тих, які ближче зацікавилися даною проблемою. Не роблю тут обмежень відносно мови публікацій, але намагаюся подавати тільки те, що може бути доступне в сьогоднішніх умовах.

У зв'язку з тим списком творів належить, однак, зазначити, що він має багато недоліків. Бо життя і думка дозрівають сьогодні скоріше, ніж книжки. З цього закруту історичного шляху, на якому ми опинились, багато речей виглядає вже інакше, ніж досі. Добачаємо споріднення там, де бачили тільки різниці, противенства там, де існувала сповидна гармонія, нові шляхи там, де приневолювали до вибору між альтернативами. Тому цей провідник не один раз відбігає від устійнених класифікаційних і оцінювальних шаблонів, формулюючи погляди, які сьогодні дозрівають, а які не знайшли ще виразу в книжках.

Хоч самоосвіта і самовиховання ніколи не були тільки читанням книжок, але рідко коли їх найглибший характер, як творчої духової праці, виступав так сильно і з такою повагою, як у сучасній добі. І хоч, отже, не завжди можна було відіслати до лектури, однак я унагляднював з усією виразністю ці нові ідеї в переконанні, що завжди можна і треба апелювати до чуйної і критичної рефлексії тих, що хочуть шукати правду. Цей провідник мав бути не провідни-

ком по написаних книжках, але опієнтацією в наростаючих проблемах і завданнях нашого часу.

ПЕРША ЧАСТИНА

Зміни життя і духові течії XIX і XX сторіч

Перша частина є впровадженням в історичну

ситуацію сучасної доби, отже прямує до виказання, що змінилося в умовинах життя в XIX і XX сторіччях і в яких духових течіях ті зміни знайшли вираз. Ця частина складається з піс- твох розділів. Перші три (1. Праця і виробництво, 2. Співжиття одиниць і груп, 3. Особовість людини творять) і п'ятий (Людина супроти буття, Ожижних і себе самої) мають інший характер: вони не є аналізом відокремлених ді- ланок життя, але охоплюють новочасну епоху як цілість і шукають її знаменні прикмети в усіх засягах разом. При чому перший з цих розділів осягає цю характеристику шляхом аналі- зи засадничих тенденцій в обсязі порладу на- світ і життя, а другий намагасться цей самий вгляд у цілість осягнути шляхом вгляду в суб'єктивну свідомість сучасної людини. Є в цьому укладі певна черговість, що відповідає природній лєпархії буття: починаємо від обра- зу господарських сил, що формують сучасність, описля представляємо суспільно-державну й ос- вітньо-культурну структуру, а потім переходимо до аналізу змісту та сенсу цього цілого люд- ського світу і врешті кінчимо зображенням си- стематичної людини. Останній розділ (Світ і Європа, Європа і Україна) становить замкнен- ня цього історичного вступу висуненням най- більш актуальних і синтетичних проблем, що виникають із попередніх міркувань.

Впровадкуючу лектуру повинні становити загальні історичні студії, як, наприклад: Emil Fierz: 1870-1950 — Geschichte unserer Zeit (2. Aufl., 496 S., Zeitfatehn für Politik und Kultur, Fremdwort — und Sachregister, Gr. 8°, 1952) — Otto Westphal: „Weltgeschichte der neueren Zeit“

Загальна лектура до першої частини

1750-1950 — Albert Miggeler: Geschichte Europas — Herder Verlag.

Крім цього: Rudolph Christoph Eucken: „Die geistigen Strömungen der Gegenwart“.

Портблжюча література: Шлях еволюції від середньовіччя до новітньої епохи зображують найкраще: J. N. Fiegs: Studies of Political Thought from Gerson to Grotius — 1907; Paul Gustave Marie Camille Hazard: La crise de la con- science europeenne (1935) — 3 томи; Bernhard Groethuyzen: Origines de l'esprit boargeois en France, 1927; Houston Stewart Chamberlain: „Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts“ (є англійський переклад: „The Foundations of the Nineteenth Century“ 1911. Istorio XIX sto- річчя з мібералістичного становища дає Bene- detto Croce: „Storia d'Europa nel secolo decimo- nono“ — 1932 (є й англійський переклад, 1939); критики цього сторіччя з протиставних стано- вищ дає Leon Daudet: „Le stupide XIX e siecle“ — 1922. Більше об'єктивну аналізу доби XIX і XX сторіч дає G. Friedmann: La crise du progres

esquisse d'histoire des idees, 1936; K. Polanyi: Ori-

Якби вся кров моя улінула отак,
як ці слова! Якби моє життя
так зникло несприятно, як зникає
вечірнє світло... Хто мене поставив
сторожею серед руйн і смутку?
Хто наложив на мене обов'язок
будити мертвих, тішити живих
належдоюкоюм радощів і гора?
Хто гордою вложив мені у серце?
Хто дав мені оцвати меч двобійний?
Хто кинув братів свитую орфаму
ідець, і мрій, і неопірних дум?
Хто наказав мені: не кидай зброї,
не відступай, не падай, не томиць?
Чому ж я мушу слухати наказу?
Чому втекти не смію з поля честі
або на власний меч грудуки упасти?
Що не дає мені промовити просто:
„Так, доде, ти мійшша, я корюсь“.
Чому на спорад цих поірних світ
рука стискає невдалим зброю,
а в серці крини бойові тунують?

***

Кімполунт, 6.VI.1901.

gins of our Time, 1945; Raymond Aron: „Century of Total War” (1954).

1. Праця і виробництво

Опановання сил природи. Спокуса здобути владу над природою не потягала людства впродовж багатьох століть. Світ — так загально думали в старинності і середньовіччі — повинен залишитися таким, яким його створено. Це була б гріхозна думка хотіти виправляти його. Щойно в XVIII стор. наука починає родити перші технічні овочі. Людина щораз потужніше опановує сили природи. Коли раніше людина тільки користалася з їх ласкавості — з сил води, вітру, вогню — тепер впрягає їх у службу: в паровій машині, в електричних моторах, в двигунах внутрішнього згоряння. Відкриття і використання цих енергій dokonує перевороту в господарці і в житті Європи.

Нові форми праці. Це стосується передусім форм людської праці. Побіч рільничої й рукодільної праці, яка переважала в давніших сторіччях, постає і розгортається промислова й машинова праця. Вона стає в щораз більшій мірі колективною. Звідси родяться важкі проблеми стосунку людини до машини і місця людини в гурті працівників. Традиційні й романтичні течії заохочують до бунту проти тих нових форм праці, величаючи рільничі зайняття та зіндивідуалізовану ремісничу творчість. Модерністичні течії звеличують цей новий світ праці, при чому капіталізм робить це без застережень, натомість соціалізм прагне створити йому інші суспільні підстави, однак зберігаючи його характер. Щойно синдикалізм, який виростає з соціалістичного руху, підіймає проблему стосунку людини до нових форм праці й її ролі, відповідальної і творчої в тому засязі.

Господарський розквіт. Ті зміни мають водночас велике господарське значення. Починається доба зростаючого упромисловлення. Це вимагає експлуатації землі і людей. Дозволяє кидати на ринок масу товарів, щораз дешевших. Розцвітає торгівля між Європою і світом. Щораз густіша сіть комунікаційних ліній оперезує землю. Європа стає промислово-торгівельним осередком цілого світу. Відночас упродовж того самого XIX стол. населення Європи зростає двократно, однак, не зважаючи на пону-

рі перестороги Мальтуса, добробут населення не тільки не маліє, але йде вгору швидше, ніж його приріст. Це чудесне явище є наслідком господарського панування Європи над світом, підбиття і сколонізування багатьох теренів у різних частинах землі. Але воно є теж наслідком поступу знання і техніки, завдяки яким збільшено — понад усякі давні передбачування — продуктивність землі й ефективність праці.

Філософія добробуту і поступу. На цьому ґрунті зростаючого добробуту творилася особлива життєва філософія, характеристична передусім для другої половини XIX стол., філософія матеріалістичного оптимізму. Людина Європи, святкуючи свої найбільші тріумфи в ділянці техніки і господарки, була готова непохитно їм довіряти та їх мірою міряти всі інші справи життя. Від Сміта до Маркса і від Маркса до Форда пливе ця течія думки, що признає господарським процесам характер незалежний від людської волі, а все ж таки добродійний у наслідках для людства, і що має нахил оцінювати культуру і людину залежно від господарсько-технічних справностей. Поскілки, однак, згідно з поглядами капіталізму, оцей шлях невідхильного поступу мав бути шляхом вільної конкуренції, що запевняє постійно і передусім успіх тим, які його вже здобули, постільки, згідно з поглядами соціалізму, цей шлях мав бути шляхом перевороту, катастрофічного для тих, що посідають, спасенного для тих, кого визискують. Це був той самий оптимізм економічного детермінізму тільки трансмітований у дальшу майбутність і зв'язуваний з долею іншої суспільної верстви.

Приємерк господарського процвітання та наростання конфліктів. Але наприкінці минулого століття починають зарисовуватися конфлікти, раніше недобачувані або легковажені. Вони нарастають у XX стол., а в періоді після війни 1914-21 рр. виступають уже в усій гостроті. З рук Європи висмикується господарське панування над світом. Дозрівають її потужні суперники на Заході і на Сході. Господарське процвітання — всупереч передбачуванням — не йде впарі з гармонізуванням політичних інтересів. Зовсім навпаки: на господарському тлі скріплюються противенства між державами. Наростають теж — всупереч надіям — противенства між клясами. Віра лібералізму в лад і гармо-

ню, що народжуються з техніки і господарки, заомлюється щораз сильніше.

Водночас зарисовуються внутрішні конфлікти в засязі господарського організму. Між індивідуальною ініціативою і підприємливістю одиниці, з одного боку, і добром загалу та вимогами цілості, з другого, починає виявлятися розбіжність, якої досі не підозрівали. Між продукцією і споживанням, гармонія яких була трактована раніше як підстава всяких економічних законів, починається майже відкрита війна. Техніка й фінанси, раніше, в добі процвітання господарського життя, йдучи рука в руку, зривають свій союз: між інженерами й капіталістами виявляється щораз сильніше розбіжність точки бачення і оцінювання. Боротьбу з надуживаннями капіталістичної господарки підіймає з цього становища технократія. Між людиною і працею, сколективізованою і змеханізованою не нав'язується тривалішої й глибшої лучби, не зважаючи на заповідання і заклики. Бачимо це ясно: не тільки не є так, щоб економічні процеси потрапили самі з себе ввести лад у людське життя в усіх його ділянках, але вони самі вимагають свідомого і слухного керівництва. Давня поступливість супроти процесів господарського життя переломлюється в добі невдач і розчарувань. Намагаємося зайняти надрядну поставу. Починається доба рефлексії і волі керування.

Наше завдання. Стають перед нами в своїй суворості проблеми, які не розв'язуються самі, але які мусять бути розв'язані. Вони полягають у введенні ладу в господарське життя і у властивому устосункуванні до інших ділянок людської діяльності. Це — організаційні проблеми, що стосуються меж вільної підприємливості і меж свідомого планування, досягнення рівноваги між продукцією і споживанням, способів максимального використання технічних можливостей, криються у них суспільні проблеми: проблема власності, проблема суспільних кляс, що беруть участь в продукції, проблема людини і праці. Ще глибоше заховані виступають моральні проблеми: стосунок до посідання, критерій оцінок, що стосуються вартості життя, стосунок до праці, особливо машинової і збірної праці, витворення нової моральності праці.

Небезпечні шляхи. З цією проблематикою змагається XX століття. Його дві засадничі до-

роги виходу були започатковані вже в XIX стол., в почутті невислачальності лібералізму. Але щойно в останніх десятиріччях зарисувалися з усією виразністю в двох великих прикладах: у зорганізуванні господарки в ЗСА і в СССР. Обидва ті шляхи протиставляються лібералістичному капіталізмові, але обидва, не зважаючи на всякі позори, близько між собою і з духом капіталізму споріднені. Це можна належно оцінити тоді, коли покинемо доктринально-абстрактну точку зору, з якої видно передусім великі й засадничі різниці між кожним із тих становищ, а станемо на конкретивістичній точці зору: коли в усіх тих системах будемо надавати аналізу реальне положення і ролі людських одиниць. І то зарівно у виробничих процесах — як працівників і консументів — як і в усіх інших ділянках життя. Тоді виявиться, що людина є тут усюди невідільником, бо трактована як знаряд. Не є це вже вирішально-важливим, хто нею послуговується: приватний підприємець, скартелізований чи держава. Не видаються теж слухними два інші шляхи, яких суспільна популярність ніколи не була рівна тим, але які мають своєрідні думкові принади. Перший з них визначають передчуття Сен Сімона, підняті в сучасному нам часі американськими технократами і сформульовані в стислих вичиненнях. Проблема господарського ладу є, на їх погляд, виключно технічною проблемою, особливо відколи людство потрапить продукувати все, що потребує в достатній кількості. Належить, отже, віддати в руки техніків правління світом. Другим шляхом є синдикалізм, що змагає до усупільнення господарки й зінституціонування цілого життя. Людина є, на його погляд, тільки продуцентом, а всякі духові, суспільні й політичні проблеми є тільки функцією співвідношення і суперництва професій.

Обидва ці шляхи аж ніяк не охоплюють господарської проблеми в усій розтяжності. Вона не є влізольована з життя, але зовсім навпаки, зісполена з усім іншим, що людина чинить, творить. Хто не бачить в економічній проблематиці цілої людини, той приготує для неї завжди якусь неволю. Володіння технократів були б жахливою диктатурою спеціалістів. Синдикалізм надто легко давав би себе використувати політичним диктаторам. Творення гос-

Віктор Гуменюк

ЗОЙК БЛИСКАВКИ

Зойк блискавки
в серцях тополь —
І знову темрява краплиста.
Імлистий бродить
алькоголь
У стовбурах.
І в шемріт листу
Впадає.
Вулиця слизка
Свою снагу наляля в нього.
Іду і згадую Влизька,
Поета нашого глухого.
Та не глухе ж він серце
мав,
А я, мужниючи з роками,
У мозок стільки вже спіймав
Людей
з поглухлими серцями.
Як щиро їх мені шкода,
Як жаль їх сплячої
любви,
Їх гнівна сила молода,
Їх пристрастей гаряча повіль
Загнуждані чорт знає чим —
Дрібниць різноголосим хором.
На розі станьмо й закричім,
Мій біль,
мій бій,
мій сум,
мій сором,
Так закричім,
щоб оглушить
Ту глухоту...
О правий Боже,
Для того крику варто жить,
Коли він хоч на мент
поможе.
Учень 10-ої класи серед-
ньої школи м. Житомира.

подарського ладу не є виключно ані технічно-організаційною, ані професійною проблемою

Властивий шлях. Але поволі дозріває зрозуміння ще інших можливостей. Їх виразом стають програми деяких національних суспільних демократій і націоналістичних суспільних течій, що змагають до обмеження надуживань давнього порядку й організування нового ладу в дусі автономности, конкретно й органічно. Вони намагаються пов'язувати засади індивідуальної ініціативи з пляном гуртового діяння, право власности з обов'язком окреслених сус-

пільних повинностей, вимоги продукції з обороною повноти духового розвитку кожної людини, кожного члена народу.

**
*

Впроваджуюча лектура. J. M. Kulischer: „Westeuropäische Wirtschaftsgeschichte” 2 томи. — Prof. Dr. Alfred Kruse: „Geschichte der volkswirtschaftlichen Theorien — Dr Karl H. Völk: „Ganzheitliche Wirtschaftswissenschaft”.

Поглиблююча лектура. Загальні твори: Charles Gide — Charles Rist: „Histoire des Doctrines Economiques — 2 т. — A. P. Usher: „A History of Mechanical Inventions, 1929 — Harry Elmer Barnes: „An Economic History of the Western World”, 1937 — M. Beard: „A History of the Business Man”, 1938.

Наростаючі економічні конфлікти: M. Delaisi: „Les contradictions du monde moderne” (є англійський переклад) — „Les deux Europes” — Andre Siegfried: „Crise de l'Europe” — J. L. Chastanet: „La dictature de l'argent” — Lavergne: „Eessor du capitalisme”, 1938.

Шляхи виходу вказують: P. Chanson: „Communisme, ou corporatisme? — E. Mounier: „De la propriete capitaliste a la propriete humaine” — R. H. Tawney: „The Acquisitive Society” — J. Mac Murry: „Constructive Democracy” — Michael P. Fogarty: „Christliche Demokratie in Westeuropa” — Oswald von Nell-Breuning SJ: „Wirtschaft und Gesellschaft heute” 3 т.

(Далі буде)

ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТИЖНЕВИКИ І МІСЯЧНИК

„Шлях Перемоги”, „Гомін України” і „Визвольний Шлях”,

що, стоячи на позиціях українського революційного націоналізму, вносять у життя української еміграційної громади новий багатий зміст і скріплюють перший визвольний фронт, яким є

нескорена, вільнолюбна Україна.

В. Золоторіг

ТРАГЕДІЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР

Історія виселення кримсько-татарського народу відома. В 1944 р. за „коляборацію” з німецькими окупантами татар за наказом Сталіна виселено з їхніх рідних земель до азійської частини ССРСР — переважно до Казахстану. Відділи внутрішніх військ НКВД оточували татарські села, кидали у вантажні авта чоловіків і жінок з дітьми, старих дідів та бабусь і з тим мізерним майном, яке могли вони взяти в руки, відвозили до найближчих залізничних станцій. А звідти в „телячих вагонах” везли їх довгими тижнями, здорових і хворих, на місце нового поселення. В дорозі і на засланні тисячі татар загинули від хвороб і голоду.

Це був варварський акт колективної відповідальності, відповідальності всього народу — включно з комуністами і комсомольцями — за „зраду соціалістичної батьківщини”. Подібна доля спіткала надволжанських німців, інгушів та чеченців на північному Кавказі і також калмиків.

Після смерти Сталіна минуло ще 15 років, коли в 1967 р. постановою Верховного Совету ССРСР кримських татар „регабілітовано” і проголошено „рівноправними громадянами ССРСР”. Але, офіційно проголосивши кримським татарам амністію, з Москви дано наказ місцевим урядовим чинникам, а також міліції в Криму не допускати їх до повороту.

В міжчасі, за панування Хрущова, постановою того ж таки Верховного Совету ССРСР так звану Кримську автономну республіку, складову частину Російської федерації, приєднано до Української ССР, як Кримську область, підпорядковану ніби Києву. За цією постановою, можна припускати, криється підступний плян Москви перекласти моральну відповідальність за долю кримських татар на український народ.

Протягом останніх трьох років виїздило з Ташкенту до Москви кілька делегацій кримських татар, але до найвищих урядових і партійних установ їх не допущено. Натомість цих висланців народу щоразу арештовувано, заладовувано в залізничні вагони і везено назад на місце заслання.

Отже, наказ Сталіна фактично залишився в силі.

Марно добиваючись свого права на поворот до Криму офіційними шляхами — через Верховний Совет ССРСР, Прокуратуру, ЦК КПСС — ініціативні групи депортованих татар, серед них і молоді люди, що вже народились на засланні, а також поодинокі особи звертались не легальними шляхами до міжнародних установ, зокрема до Комісії оборони прав людини при ООН і до самого У Тана з благанням допомогти їм вернутися на землю їхніх батьків. Наскільки відомо, жадної реакції на всі ці благання не було.

З опублікованих у західній пресі звернень кримських татар постає кошмарний образ усіх тих знущань, яких зазнають окремі татарські родини, що, на підставі постанови Верховного Совету ССРСР, на власну руку вибираються до Криму. Наче зачумлених, їх ізолюють від місцевого населення, відмовляють „приписати” на постійне замешкання, викидають з радгоспів і заводів, коли щастить їм там влаштуватись на роботу. І, повторюючи достоменно сталінську практику, заладовують у „телячі вагони”, вивозять поза межі Криму і викидають з вагонів непризволяще. Десятки й сотні таких випадків описано в деталях у висланих на Захід зверненнях.

В одному із звернень до Комітету оборони прав людини при ООН Кашка Зульфінар і Дугу Ізмаїл описують свої поневіряння після того, як вирішили з сімома дітьми вернутись на рідну землю. В одному з кримських сіл вони купили за 350 рублів стареньку хату, до речі, в 1944 р. відібрану у татар, але в міліції їх відмовились приписати. „Викидаючи нас із дому, — пишуть ці „рівноправні совєтські громадяни”, — нам навіть не повернули грошей, заплачених за хату. У нас відібрали всі продукти — товщ і крупи, а три мішки пшениці здали до колгоспу. В домі залишалось 78 рублів, які нам теж не дозволили взяти. Нас вивезли з Криму і зробили бездомними бродягами, і тепер ми для прохар-

чування дітей мусимо збирати у людей мило-
стиню”.

Своє звернення закінчують ці люди словами:
„Над нами знущаються лише за те, що ми —
кримські татари. І тому нашим дітям ми каже-
мо: — Дивіться, сини, не забувайте всього цьо-
го. Ви колинебудь напишете історію цього звір-
ства та беззаконня і дасте людям землі знати
про те, що таке радянська влада і які справжні
цілі переслідують комуністи. Викрийте ці зло-
чини!”

В активній обороні кримських татар, як відомо, стали старий письменник Костюрін і колишній генерал Петро Тригоренко, який добровільно зголосився вийхати як свідок до Ташкенту на судовий процес проти членів татарського комітету, що вляштували в Москві демонстрацію і активно добивались здійснення постанови Верховного Совету СРСР. Письменник Костюрін, довголітній сталінський засланець, позаминулого року помер, а генерала Тригоренка його духового учня, замкнули в психіатричний лікарні, позбавивши навіть права писати.

Недавно в советській пресі появилось сенсаційне повідомлення про те, що в околиці Симферополя, біля радгоспу „Красний”, де під час німецької окупації був концентраційний табір, відкрито могили з 1500 останками замордованих ітілєрівцями „советських людей”. Наводилось і список ексгумованих з німецькими прізвищами. Дещо пізніше повідомлялось в „Радянській Україні” і інших газетах, що ці масові поховання доконувано з участю татар, членів доповідних татарських батальйонів. Цим ніби частину передувати.

Відли, які випадали нову суму передати за всіх членів, повинні негайно розчиститися з Виховнич-твом за 1970-ий рік.

Надзержнямо наш журнал, який проіснував уже майже 25 років, на протязі цього часу не зійшовши з вибраного шляху — шляху суцільних великих справ і виболенні України з під московського гніту.

ПОВІДОМЛЕННЯ АДУМІНІСТРАЦІ „ВІСНИКА”

Заході, що депортовані до Казахстану татари понесли й несуть заслужену кару. І цим серед населення СРСР, а зокрема не-татарського населення Криму розпалюється ненависть до тих авхотонів, які хочуть вернутися на землю своїх батьків.

Для дослідження масових могили у радгоспі „Красний” створено т. зв. Республіканську комісію на чолі з заступником голови Ради Міністрів УРСР П. Троньком. В советській пресі по-являються статті з описом останків нацистських жертв — черепів, пробитих в потилиці кулями, і щораз частіше згадується татарські батальйони.

Уже не в советській, а в еміграційній російській пресі, в ньюйоркському „Новому Русскому Слові” з 21 січня появилсь лист до редакції, в якому їх автори займають гостро антитатарську позицію. „В перші ж дні війни до Криму з України, — пишуть вони, — прибуло багато втікачів... І вже тоді визначилось явно вороже відношення татар до цих нещасних утікачів, а потім і до всіх не татар”.

Далі ці автори листа пишуть, що після багаторох місяців облоги німцями допомогли здобути Севастополь татари, — комуністи, залишені всіма проти німців партизанську боротьбу: „вони перерізали в своїй армії всіх руських (в тому числі, звичайно, і українців, і жидів, і взагалі всіх „блудливицих”) і перейшли до німців”.

Татари, — сказано далі в цьому листі, — „вже на третій день після приходу німців на площу почали вишати „комуністів” і жидів... Потім усіх жидів збрали і повезли в поле, до противанкового рову... Почалося справжнє очиснування Криму від усіх національностей... Те, що вони (татари) показали німцям тунелі, проходили до Севастополя, що вони бжувально врятували розгублених німців під час знаменитого десанту радянських моряків у Керчі і Теодосії — ми не беремося судити їх за це, але те, що вони знущалися з усіх не татар — цьому прощання бути не може”.

На українських землях ще й досі агенти КГБ розкопують масові могили „жертв бандерівських головорізів”, а фактично жертв больше-вицьких садистів. В Москві ще й досі не призна-лися, що тисячі розстріляних у Катині поль-

ських старшин — діло рук чекістів. Там мовчать про Вінницю, про десятки тисячі живцем спалених у тюрмах людей під час утечі червоної армії в 1941 році. Чи ж може бути об'єктивно переведене дослідження людських останків у симферопільській могилі, з черепами, простреленими типовим чекістським способом?

Як відомо, масове винищування жидів переводили німці своїми спеціальними відділами, використовуючи при цьому місцеві злочинні елементи: в Польщі — поляків, в Голландії — голландців, в Україні — українців. І Крим щодо цього не був винятком. Але ніколи німці не дозволяли місцевим елементам переводити ці екзекуції на власну руку.

Автори листа з притиском підкреслюють, що свою ненависть виявили татари до „всіх національностей” — караїмів, росіян, українців. Мізерний відсоток українців, що перебували тоді в Криму, власне людей українського походження, додано тут з очевидною ціллю ненависть татар супроти Москви і, зокрема, росіян, як носіїв російського імперіялізму та колоніялізму, представити як ненависть до „всіх національностей” Сюзетського Союзу.

Сталін засудив татарський народ за „коляборачію” з німцями, але засуд авторів листа в „НРС” далеко суворіший: „прощення їм бути не може”. І виходило б, що терплять тепер татари, навіть ті, що народились після війни, по заслугі.

У своїх історичних передбаченнях в книжці „Чи проіснує СРСР до 1984 року” нині вже засуджений Амальрік пише про хаос, що неминуче повстане на території СРСР, про революційні вибухи і криваві зударі на національному ґрунті в „союзних республіках”. Ланцюговою реакцією, на його думку, поширяться вони по територіях всіх цих республік.

Це уявляє Амальрік, як нормальну реакцію гноблених Москвою народів на її півстолітню політику дискримінації, русифікації, нищення культур цих народів. І якщо справді були в Криму спонтанні вибухи ненависти до росіян і „всіх інших національностей”, то, очевидно, представників цих національностей трактували татари як москалів чи московських коляборантів, нарівні з тими „нещасними втікачами” з України, що були в їхніх очах лише слугами советського імперіялістичного режиму.

Як відомо, Сталін хотів був виселити також всіх українців на Сибір, як „німецьких коляборантів”, але українців забагато, щоб цю операцію можна було перевести так легко, як це зроблено з татарами. І ненависть до росіян на Україні, в Грузії, Казахстані, Вірменії, очевидно, зростає в міру того, як до глибин народної свідомости доходить накидувана силою любов до „старшого брата”, тріумфуючого шовініста, який зневажає все, що не є російське.

У розлогому листі до „НРС” з 30 січня татарин Мехмет Сердар, заперечуючи твердження згаданих вище авторів, між іншим пише: „Подружжя Бузінарські, не вивівши жадного факту, голосливо й брехливо твердять, що кримські татари під час німецької окупації дістали право розпоряджати всіма народами, що замешкують Крим... Справді було так. Коли німці ввійшли до Криму і зайняли Симферопіль, протягом кількох днів представники окремих народів відвідали командування і подякували йому за врятування від комуністичного ярма. Татарського населення не було кому zorganizувати, і тому вони своїх представників не вислали... Німці, щоб налякати народи і привести їх до повної покори, у перших же днях повісили кількох людей, що трапилися їм під руку. Вони висіли кілька днів. Це були жид і один галичанин, що прибули після окупації советами Польщі в 1939 р., два цигани, татарин і росіянин...”

З наказу німецького командування раніше за всіх був створений Жидівський комітет, прізвища голови його я, на жаль, не пам'ятаю. Цей комітет уклав список всього жидівського населення міста. Від імені цього комітету розклеювалось на стінах оголошення за підписами голови комітету. Жидам наказувало спершу здавати цінні речі, а потім, у грудні 1941 р., проголосили, щоб, тепло одягнувшись і взявши з собою харчів на три дні, з'явилися на певне місце. Багато жидів думали, що їх збираються вислати до Палестини, але це була пастка. Їх вивезли за місто і розстріляли...

У лютому 1943 р. німецьке командування наказало (мусульманському) комітетові провести запис добровільців до німецької армії... але протягом двох тижнів ніхто з добровільців не записався. Тоді німецьке командування наказала переназвати мусульманський комітет на татарський, а добровільців вербувати в херсонському і миколаївському таборах, де перебували в числі інших і татари-воєннополонені...

Советський уряд обвинуватив татарське населення за збройний спротив советській армії. Всім відомо, що в роках війни творено антикомуністичні частини з воєннополонених різних народів Росії. Була Російська Визвольна Армія генерала Власова, була Українська Визвольна Армія, були козацькі кінні частини, Туркестанський легіон, Кавказькі батальйони. Створено кілька батальйонів з воєннополонених татар...”

РОЗПОВІДАЄ НІКІТА ХРУЩОВ

Аджубей і ще хтось із антисталіністів на високих постах в партії, в якій відбувається приглушене на боротьба з неосталіністами. І немає також сумніву, що перед тим, як передавати той манускрипт для західної преси — очевидно, за мільйонів гонорар, улюблюваний в котромусь із швейцарських банків — його в якійсь мірі „зредатовано“: усунуто критичку Хрущовим сучасного партійного керівництва, яка наразила б його на великі прикроці, зігрідено деякі моменти, пропущено деякі важливі факти та події і подано дещо такого, що не тільки осуджує Сталіна та його оточення, а й компрометує советський режим і партію в цілому. Можливо, що подякуди проявила себе редакторська рука і на Заході, перше як дістався манускрипт до Е. Кренкшова.

У виданні „Нью Йорк Таймс Бук Рев'ю“ з січня ц. р. заступник головного редактора Террісон Солсбері, автор книги „900 днів: облога Ленінграду“ і доволі глибокий дослідник советської суспільно-політичної системи, написав широку рецензію на „Спомини Хрущова“, в якій не сумнівається в їх автентичності. „Спогади Хрущова, — пише Солсбері, — є страшним документом і дуже цінним свідченням про російський комунізм з тих часів, коли в Кремлі, так само, як тепер, уже не відбувалось жадних дискусій щодо принципів і коли діяльнісні концентри марксизму не грали жадної ролі. Коли Сталін зосередив у своїх руках всю владу, Політбюро вже перестало бути групою революційних марксистів — це була група осіб, що снували смертельні інтриги, опановані злогою, заздрістю і боротьбою за владу, за місце біля Сталіна. З цих мемуарів постає уже раніше намішований Світланою Алілуєвою образ духового порожнечі на вершці партії, затрата Сталініним контакту з реальним життям, його повну ізоляцію від дійсності, його нездійсність порушувати вже встановлені зразки правління і, звичайно, його щораз гострішу параною, що виявлялася у безглуздіх чистках, масовому винишлуванні людей, в тому числі його найближчих співробітників. Про все це, — пише Солсбері, —

Навколо цієї 640-сторінкової книги, що під назвою „Спогади Хрущова“ виїшла наприкінці 1970 року в Америці у видавництві Літл, Браун енд Компані, і досі точаться гарячі дискусії: чи є ці спогади автентичними спогадами колишнього советського прем'єра і генерально-го секретаря КПРС, чи фальшивкою, підкинутою на Захід з ціллю скомпрометувати сучасних неосталіністів, чи, навпаки — скомпрометувати самого Хрущова. 1-го листопада м. р. у „Правді“ появилася заява Хрущова з рішучим твердженням: „Ніяких матеріалів мемуарного характеру закордонним і радянським журналістам я не передавав“. На телефонічний запит синкопіншого, розстріляного Сталініним маршала Якіра дружина Хрущова заявила, що її чоловік взагалі ніяких спогадів не писав.

Проте, на нараді 30 експертів-знавців СРСР, що відбулась у січні ц. р. в Вашингтоні, прийшли до висновку, що опубліковані спогади Хрущова є автентичними і були доставлені на Захід без його відомості та згоди. Як саме дістався цей манускрипт на Захід виснісити експертам не вдалось, але вони вважають, що сталося це також без відомості советської влади.

Найбільш правдоподібним висношенням цієї сенсаційної появи є викрадення записаних на магнетофоні розповідей Хрущова, роблених у тісному колі рідних і найближчих знайомих, щоб зафіксувати свою ролю в історії, оправдати себе у співучасті в сталінських злочинах і розправитися з своїми противниками. Стільки розповідей, характернісінькі вислови, їх манера не викликають сумнівів, що належать вони нікому іншому, як Хрущову. Не сумнівається в цьому і редактор книги Едвард Кренкшов, відомий советознавець, який цю висловлену в різному часі і в різних обставинах масу матеріалів упорядковував і поділив на окремі розділи, додавши до них вступні висношення та примітки.

Можна вірити в слушні припущення деяких авторитетних англійських і американських публіцистів, які вважають, що у передачі на Захід магнетофонних записів з американських публіцистів, які вважали, що у передачі на Захід

ми в такій переконливій формі ще ніколи не читали й не прочитаємо. „Сталінська версія поняття „пильности“, як пише Хрущов, обернула країну в дім божевільних”.

Підготовляючи спогади Хрущова до друку, Кренкшов поділив їх на дві частини: „Від копальні вугілля до Кремлю” і „Зовнішній світ”. Ці частини включають розділи про ранню кар’єру Хрущова, його партійну роботу в Москві, сталінський терор, поворот на Україну, прелюдію советсько-німецької війни, війну, голод на Україні в 1947 році, останні роки Сталіна, ліквідацію Берії, 20-ий з’їзд КПСС, „братські країни”, Корейську війну, замирення з Тітом, зустріч „на вершинах” у Женеві, візиту до Лондону, революцію на Угорщині, Нассера, Суєз, Асванську греблю, берлінську кризу, Мао Тсзунґа і китайську „схізму”, В’єтнамську війну, кубинську кризу і оборону „соціалістичного раю”. В кінці книги додано так звану секретну промову Хрущова на 20-му партійному з’їзді.

Для українського читача з цієї величезної книги в одній статті можна зібрати хіба кілька фрагментів, які безпосередньо стосуються України і подій, з нею зв’язаних.

У пролозі 74-річний Хрущов заявляє: „Тепер я неначе пустельник на передмісті Москви. Практично я не маю з іншими людьми жадних контактів. Я контактуюсь лише з тими, хто охороняє мене від інших — і хто охороняє інших від мене”.

До речі, старий Хрущов кілька разів у своїх споминах підкреслює, що народився він у північній Курщині, в с. Каліновці і що він — росіянин, цим назавжди покладаючи кінець дискусії в українській еміграційній пресі про його національне походження. Проте, він, на совісті якого лежить відповідальність за сотні тисяч жертв переведених на Україні чисток, коли стояв на чолі КП(б)У, любить підкреслювати свої „симпатії” до українського народу.

Працюючи в Донбасі, в Юзівці (Сталіно), в копальні вугілля, Хрущов мав 24 роки, коли вступив до большевицької партії. Освіту здобував він на Робітничому факультеті в тій же Юзівці і значну частину свого життя провів на Україні, отже запевняє, що глибоко розуміє психологію українського народу. Як політич-

ний керівник брав участь у боротьбі проти Денікіна.

Пригадуючи голод 1921-1922 року на Донбасі, а особливо по його селах, він згадує навіть про окремі випадки людодійства. Його перша дружина Галина, пише Хрущов, померла в 1921 році з голоду, залишивши йому двоє дітей: сина Леоніда і дочку Юлію. У 1924 р. він одружився вдруге з теперішньою своєю дружиною Ніною, сільською вчителькою, яка дещо „вишліфувала” свого чоловіка, бо з Робітничого факультету міг він винести хіба основи „політграмоти”.

Під час завзятої боротьби між Сталіним і Троцьким Хрущов став „непохитним сталінцем”, і це забезпечило йому блискучу кар’єру. Однак, він слабо орієнтувався в політичних різницях між окремими опозиційними групами. Після смерті Леніна в 1924 р. він уже брав участь як делегат на 14-му з’їзді партії.

У 1928 р. Каганович, сталінський намісник на Україні, стягнув Хрущова до Харкова, до ЦК партії, як молодого представника донбасівського пролетаріату. „Я вже мав контакти з Харковом, — пише Хрущов, — і знав, що він був повний людей, яким годі було довіряти. Київська партійна організація, на його думку, також не була певним форпостом партії: фактично цей район був відомий, як твердиня українських націоналістичних елементів. Місцевий пролетаріат був слабкий і нестійкий, а інтелігенція концентрувалась довкола Української Академії Наук, керованої Грушевським, націоналістом і послідовником Петлюри (?). Там було також багато троцькістів. Я знав, що українські націоналісти в Києві трактували мене як безнадійного русака”.

У 1929 р. Хрущов, маючи уже 35 років, вирішив здобувати високу освіту в московській Індустриальній Академії, що підготовляла партійних керівників обласного масштабу. В тій Академії Хрущов був вибраний секретарем партійної організації і брав активну участь в боротьбі з „правою опозицією” — риковцями і бухарінцями. Це був початок розгрому „ленінської гвардії” і ще швидше піднесення Хрущова по щаблях партійної драбини.

У січні 1931 року, не закінчивши Академії, Хрущов був „вибраний” секретарем районної

організації в Москві. Своє піднесення пояснює він не протекцією Кагановича, свого партійного зверхника, а позитивним характеристикам дружини Сталіна, Надєжди, з якою разом учився в Індустріальній Академії. „Вона знала, — пише Хрущов, — що я твердо додержуюсь генеральної лінії партії і є продуктом сталінської генерації”.

На 17-му з’їзді партії Хрущова „вибрано” до Центрального Комітету і призначено на пост першого секретаря московського обласного партійного комітету. А на наступному пленумі Центрального Комітету став він уже кандидатом у члени Політбюра.

У 1938 р. в розпалі кривавих чисток Хрущов був призначений на пост першого секретаря партії в Україні.

Колективізація почалася за рік перед виїздом Хрущова з України. „Щойно по багатьох роках, — кривить душею Хрущов, — я довідався про величезні розміри голоду і репресії, що супроводили ведену Сталіним колективізацію”. І тоді без попередження Сталін виголосив свою відому промову п. н. „Запаморочення від успіхів”, в якій переклав всю свою вину на низових партійних робітників.

В 1932 р. Каганович був відряджений до Краснодару на Кубані. По його приїзді до Москви минуло два тижні, аж поки він, пише Хрущов, „розповів нам, що їздив здушувати страйк, як казали у нас „саботаж”, кубанських козаків, які відмовлялись обробляти землю. В результаті тієї подорожі Кагановича всі козачі станиці переселено примусово на Сибір... Один з моїх друзів Веклішев, начальник політичного управління Московської військової округи, розповідав мені про страйки і саботажі по всіх місцевостях України і про те, що солдатів червоної армії змобілізовано на збирання врожаю цукрових буряків... Чутки про голод в Україні ширились по Москві. Я не вірив їм. Я залишив Україну 1929 р., лише три роки тому, коли там досягнуто передвоєнний рівень життя”.

„Пізніше Мікоян, — пригадує Хрущов, — розповідав мені, як приїхав до нього перший секретар київського обласного комітету і заявив: „Анастасе Івановичу, чи знає товариш Сталін або хтось із Політбюра, що діється на Україні? Недавно прибув до Києва поїзд з тру-

пами людей, що померли з голоду. Їх збирали по дорозі з Полтави до Києва”. Демченко боявся розповісти про голод Сталінові.

„Умовини, що витворились під час колективізації, — пише екс-прем’єр, — описав Шолохов у своїй повісті „Піднята цілина”. Шолохов написав свою книжку ще тоді, коли Сталін був живий, а тому мусів описати колективізацію згідно з сталінською інтерпретацією. Коли помилки, допущені під час колективізації, стали широко відомі, ми обвинувачували в них куркулів, правоухильників, троцькістів і зінов’євців. Завжди було під рукою вияснення — контрреволюційний саботаж”.

В 1938 р. Хрущов був висланий на Україну закінчувати „велику чистку” перед реконструкцією вкрай розшарпаного партійного апарату. Його старші товариші були вже вистріляні, і він узяв на себе завдання керувати терором. Про засяг того терору, під час якого згинули сотні тисяч підсовєтських громадян, у своїй секретній промові він не розповів, обмежившись вибраними сталінськими жертвами. І не сказав, що це вже під час його панування на Україні по всіх містах СРСР відділи НКВД дістали обіжник, в якому наказувалось застосовувати супроти арештованих „ворогів народу” тортури.

„Можна було б написати, — завважує Хрущов, — грубу книгу, що містила б у собі нічого іншого, як імена високих військових старшин, партійних та адміністративних керівників і дипломатів — всіх учнів лєнінської школи — які стали жертвами Сталіна. Чому Сталін поповнював усі ці злочини? Чи його обманювали? А якщо обманювали, то хто? І скількома жертвами заплатили ми за цей обман?” — запитує Хрущов, улюбленець Сталіна і один з найактивніших учасників сталінських злочинів.

Після того, як усунено Єжова і провід НКВД перебрав Берія, стався такий епізод, зв’язаний з ім’ям Успенського „народного комісара” внутрішніх справ в Україні. Сталін зателефонував до Хрущова в Києві і сказав: „Маємо деякі дані проти Успенського, які не залишають сумніву щодо його вини. Його треба арештувати”. Успенський був ставленцем Єжова. Хрущову здалося, що Сталін говорить не про Успенського, а про Усенка, українського поета і комсомольського керівного робітника. Але з дальших

слів Сталіна Хрущов здогадався, що мова таки про Успенського.

Наступного дня Хрущов мусів виїхати до Дніпропетровська. Там звернувся до нього телефоном з Москви Берія: „Поки ви подорожували по Україні, Успенський втік”.

Хрущов помчався до Києва. Справді, Успенського там уже не було. Він залишив записку, в якій повідомляв, що кінчить життя самогубством, кинувшись у Дніпро. Рибальськими сітями обсліджували дно Дніпра, але жадних слідів Успенського не виявили. Пізніше його знайшли аж у Воронежі і — розстріляли.

Крім реконструкції здештованої чистками партії і створення нового ЦК, Хрущов не згадує про своє друге головне завдання — русифікацію України через усунення з партійного та урядового апарату всіх українців, які могли бути запідозрені в „буржуазному націоналізмі”, і елімінацію української мови з шкіл і установ. „Це, стверджує редактор книги Кренкшов, було завдання надзвичайної ваги в очах Сталіна. Український націоналізм був дуже сильний в цій багатій країні, яка служила для СРСР не лише як житниця, але й також як могутня індустріальна база. Офіційним оправданням цієї політики, яку проваджено найлютішими заходами, було, як казав сам Хрущов вліті 1938 р. — „усунути всіх, хто продався німецьким фашистам, поміщикам та буржуазії і хоче українських робітників та селян зробити рабами фашизму, а Україну — колонією польсько-німецьких фашистів”.

„Коли Сталін запропонував мені в 1938 році найвищий пост на Україні, — пригадує Хрущов, — бо, мовляв, Косіор не вив'язується зі своїх обов'язків, я неохоче прийняв цю пропозицію. Поперше, я з симпатією ставився до Косіора, який прийшов на місце Кагановича як перший секретар Українського Центрального Комітету в 1929 році. Подруге, я сумнівався, чи маю достатні кваліфікації, щоб зайняти місце Косіора. Нарешті, мене турбувало національне питання. Щоправда, я довгий час працював на Україні і завжди мав добрі відносини з українськими комуністами і безпартійними. Одначе, я, росіянин, почував себе ніяково серед українців. Хоч я й розумів українську мову, я ніколи не міг опанувати її в такій мірі, щоб виголошувати

промови цією мовою. Я вияснив усі ці свої сумніви Сталінові і сказав йому, що побоююсь, що українці, особливо інтелігенція, поставляться до мене із застереженням.

„Косіор не є росіянином, чи не так? — сказав Сталін. — Він — поляк. То чому ж росіянин матиме більші труднощі з українцями, як поляк?”

„Косіор може й поляк, — сказав я, — але він може виступати по-українськи і має більше досвіду, як я”.

„Досить аргументів, ти їдеш на Україну!”

„Гаразд. Я зроблю все, що можу, щоб оправдати ваше довір'я і поставити українську комуністичну партію на ноги”.

Хрущов своєю безоглядністю і жорстокістю в переведенні чисток на Україні, у винищуванні української інтелігенції і української культури (згадати б, для прикладу, його закон про „добровільний вибір” батьками викладової мови в школах) цілковито оправдав довір'я Сталіна, по справедливості заслуживши собі назву „м'ясника України”.

До численних його жертв належить посередньо і Чубар, його „друг”, голова Ради Народних Комісарів України в 1923 р. і член Політбюро в 1935 р. після зорганізованого Сталіним убивства Кірова в Ленінграді. Чубар був розстріляний у лютому 1939 року.

Комуністична партія України, — пише Хрущов, — була здемольована почасти внаслідок ліквідації польської і західноукраїнської комуністичних партій. Сталінові легко було винищити лідерів польської партії, оскільки більшість їх перебувала тоді в Москві. Комуністична партія Західної України була пересякнена нестійкими та навіть підірваними елементами, і всіх тих осіб, які дісталися до наших рук, зліквідовано як провокаторів, дезертирів і агентів Пілсудського. Оскільки Центральний Комітет КП(б)У технічно відповідав за Західну Українську Партію, багато українських партійних лідерів, яких я знав ще з 20-их років, зникли під час чистки, включно з Демченком.

Коли мене вислано до Києва, — пише Хрущов, — Сталін сказав, що, крім посту першого секретаря Українського Центрального Комітету, я мушу зайняти також пости першого секретаря київського обласного і міського комітетів.

Я сказав, що це буде мені не під силу, але він рішуче заявив: „Ти впораєшся з усім цим, тільки вибери собі для допомоги на місці відповідних людей”.

Хрущов звернувся до Малєнкова, правої руки Сталіна, з проською призначити йому людей для допомоги, і Малєнков запропонував Бурмістенка, як другого секретаря. Бурмістенко, чекіст з 1919 року, коли мав ще сімнадцять років, відомий був зі своєї брутальності і садизму в здушуванні спротиву колективізації. Хрущов попросив Бурмістенка вибрати й привезти з собою до Києва десять „відповідних осіб” з московської організації і Центрального Комітету.

Хрущов пригадує масову пошесть серед коней в колгоспах і радгоспах західних областей УССР, внаслідок чого виарештовано і розстріляно десятки агрономів і ветеринарів, як „шкідників”, що нібито навмисне труїли тварин. „Ми вважали, — пише Хрущов, — що це німці, підготовляючись до війни, в такий спосіб хотіли підірвати через цих людей нашу економіку і нашу обороноспроможність. Коні в тих днях були не просто худобою — вони були для нас тоді тим, чим тепер є танки, літаки і джипи”. Кренков від себе додає: „Це звучить дивно, але це було правдою, бо поки американські вантажні авта і джипи почали прибувати тисячами через Персію в часі битви під Сталінградом, транспорт советської армії був майже виключно кінський.

У зв'язку з цією пошестю арештовано, між іншими, двох професорів Харківського Ветеринарного інституту — жида і українця. Обидва вони „призналися” в НКВД, що є німецькими агентами і на допитах розповіли, що рекомендували управам колгоспів домішувати в кінський корм певні хемічні елементи. Хрущов наказав перевести аналізу цих елементів, і виявилось, що жадної отрути в них немає.

Справа скінчилась на тому, що Хрущов призначив дві спеціальні комісії, одну на чолі з академіком Богомольцем, другу з московських учених, бо „в той час це мало особливе значення”. Роботі цих комісій Сталін присвячував спеціальну увагу. Кінець-кінцем виявилось, що пошесть спричиняв паразитний грибок, якого можна було позбавитись, висушуючи сіно, що

йшло на корм коням. Але всіх розстріляних уже годі було повернути до життя.

Характеризуючи тогочасну атмосферу на Україні, зокрема масові доноси, Хрущов пригадує історію українського лікаря Медведя з Києва, кремезного, опасистого чоловіка, що був також політичною фігурою — він був членом делегації УССР при створенні організації Об'єднаних Націй в Сан Франсіско. „Він сильно докучав на тій конференції нашим ворогам і, коли виступав з якимись пропозиціями, вони звичайно казали: „Український ведмідь знову реве!” Коли Медвідь був заступником керівника обласного відділу охорони здоров'я в Харкові чи Києві, якась жінка виступила на загальних партійних зборах цієї установи і, вказуючи на нього пальцем, заявила: „Я не знаю цієї людини, але з її погляду бачу і не сумніваюсь, що це — ворог народу!” На щастя, Медвідь не втратив контролю над собою і негайно відповів: „Я не знаю цієї жінки, яка робить на мене донос, але можу ствердити з погляду її очей, що вона — проститутка!” Правда, ужив він при цьому ще гострішого слова. Цією відважною і негайною акцією Медвідь врятував своє життя. Звичайно, в таких випадках люди починали оправдуватись, займали позицію оборони і — програвали, залишаючись з тавром „ворога народу”.

Про ката України Серова, голову НКВД на Україні, наступника Успенського, що особливо відзначився на західних українських землях після „возз'єднання” в 1939 р., а також під час революції на Угорщині, Хрущов найвищої думки. „Він був, — пише Хрущов, — безтурботний, але чесний і вірний товариш, не зважаючи на свої помилки. Я респектував його і довіряв йому”. Серов належав до тих молодих військовиків, яких вербували для роботи в НКВД після ліквідації Єжова і чистки, проведеної в апараті НКВД. В 1958 році з невідомих причин він зник безслідно. Про попередників Серова Хрущов, оправдуючи їх, пише, що „це були не конче жорстокі люди, але з них зроблено автоматів. Вони керувалися лише одною думкою: „Якщо я не знищу цієї людини, то вона знищить мене, тож ліпше я знищу її”. Страшно подумати, — додає він, — що в наші часи, в нашої соціалістичній добі, комуністи, безмежно віддані партії,

мусіли керуватися не совістю або резонами, а тваринячим жахом за своє власне життя. Вони обнюхували одне одного і нікому не довіряли”.

В той час Хрущов став уже членом Політбюра ЦК КПСС і фактично був на Україні „віце-королем”, як називає його Кренкшов. Йому, як і іншим членам Політбюра, Сталін заборонив подорожувати літаком, щоб не наражати своє життя на небезпеку.

У передвоєнних часах український „віце-король” мало звертав уваги на закордонні справи, і в таємниці закордонної політики Сталін його не посвячував. Отже, договір Молотов-Ріббентроп, підписаний у 1939 році, був для нього ніби цілковитою несподіванкою. Проте, з політикою Сталіна у відношенні Німеччини він погоджувався. У тому, що в першому періоді війни советські армії під ударами німецьких танцерних дивізій панічно тікали на схід, обвинувачує він Ворошилова, комісара оборони, який зовсім не дбав про озброєння, а цікавився більше театральними справами і, сам не орієнтуючись в ситуації, відповідно інформував Сталіна. „Ми, — пише Хрущов, — обманювали самі себе. Ми знали, що будемо втягнені у війну, але сподівались, що Англія і Франція виснажать Гітлера і перекреслять його пляни спершу розторопити Захід, а вже тоді обернутися проти нас на схід. В цій надії Сталін і укладав договір з Німеччиною про ненапад. Однак, я думаю, що німецько-советський пакт був історичною необхідністю, який кінець-кінцем обернувся в нашу користь”.

У розділі про окупацію Польщі Хрущов наводить найтемніші і найстрашніші епізоди з історії Советського Союзу, — пише Кренкшов, — захоплення східної Польщі і західних українських земель згідно з секретними пунктами договору Ріббентроп-Молотов. В той час, як польська армія, обернена своїм обличчям на захід, розвалювалась в першому німецькому „бліцкригу”, червона армія несподівано ударила на неї ззаду. Це був фактично четвертий поділ Польщі.

Завданням Хрущова було тоді встановити в окупованій частині Польщі, у Львові і інших західноукраїнських містах советську адміністрацію і перевести советизацію анектованої території. Це була операція, яку перевів він з над-

звичайною жорстокістю. Завданням червоної армії під командуванням Тимошенка було оточити польські військові формації і транспортувати їх до концентраційних таборів вглибину Советського Союзу. 50.000 польських старшин зникло з лиця землі. Останки понад 4000 старшин пізніше знайдено в масових могилах у Катині. Понад 200.000 поляків, чоловіків і жінок, також вивезено до концтаборів. Про те, скільки тисяч українців виарештувано і депортовано на Сибір під час панування большевиків у Галичині в 1939-41 роках Хрущов не згадує ані словом, як не згадує про розстріл і спалення тисяч українських в'язнів під час утечі большевиків на початку німецької інвазії в ССРСР.

За советським зразком в Західній Україні переведено „вибори”, і її під „ентузіастичне схвалення” місцевого населення „возз'єднано” з советською Україною.

В цьому місці Кренкшов присвячує окрему увагу історії України та її відмінності від Росії. Українці, пише він, мають власну характеристику і власну мову. І, хоч їхні землі були розділені поміж кількома державами, вони завжди зберігали глибоке почуття національної свідомості і в 1918 році встановили свою власну незалежну державу.

(Закінчення в наступному числі)

М. КОЛЯНКІВСЬКИЙ — НОВИЙ СПІВРОБІТНИК КИЇВСЬКОГО „ПЕРЦЯ”

Під заголовком „Микола Колянківський” гумористичний київський журнал „Перець” (ч. 20 з жовтня 1970 року), в якому менше гумору, а більше доносів на „бракоробів” і інших советських громадян, яких можна критикувати, не наражуючись на гнів високого начальства, помістив повідомлення такого змісту:

„Микола Колянківський — наш новий зарубіжний автор. Мешкає в Канаді. За національністю — українець. За фахом — журналіст. За покликанням — гуморист. Видає мистецький журнал „Ми і Світ” і через однойменну картинну галерею популяризує серед канадійців українське радянське мистецтво. Пропонуємо читачам гуморески Миколи Колянківського”.

Новий співробітник „Перця” вмістив у ньому дві гуморески: „Така собі городинка” і „Амбасадорська знать”.

Отже, слідами Юрія Косача пішов Микола Колянківський.

До речі, „Перець” спеціалізується також на оплюгавлюванні українських визвольних змагань та їх провідників. Про „Перець”, як донощицький журнал, писав Іван Дзюба.

Степан Женецький

КАМПАНІЯ ЗА „ІДЕОЛОГІЧНУ ЧИСТОТУ”

Кореспонденти західних часописів повідомляють з Москви, що в міру того, як наближається час скликання кілька разів відкладеного 24-го з'їзду КПСС, який повинен відбутися в березні 1971 року — кремлівські володарі щораз підсилюють галасливу кампанію за „ідеологічну чистоту” в літературі та мистецтві і боротьбу проти „шкідливих ідей”.

Щоб цю „ідеологічну чистоту” оберігати, партійні заправила видали відповідні розпорядження й настанови до всіх груп советської творчої інтелігенції: письменників, філософів, театральних продуцентів, фільмових директорів, науковців. В ході тієї кампанії сипляться з Кремлю поучення й догани за ідеологічні „недотягнення”.

І так:

— Письменникам висловлено догану за те, що вони незадовільно змальовують життя робітників і колгоспників;

— Композиторам наказано поборювати „ворожі західні естетичні теорії” та надавати своїм музичним творам „соціалістичного вигляду”;

— Творців пісень скартано за наслідування західних стилів та за брак нових „патріотичних і підбадьорюючих” советських пісень;

— Театри скритиковано за ставлення ідеологічно недозрілих та з мистецького погляду слабких п'єс; зокрема висловлено догану відомому московському театрові Таганка;

— Філософів скритиковано за висловлювання ідеологічно незрілих і нестійких поглядів.

Науковці під обстрілом

За тією галасливою кампанією західні спостерігачі вбачають наявний доказ занепокоєння московських можновладців ідеологічною байдужістю, яка захопила всі круги советського громадянства. Та найбільше занепокоєні в ЦК КПСС щораз більше зростаючою критикою політики Кремлю советськими інтелектуалами.

Західні політичні спостерігачі звернули увагу на те, що протягом одного тільки листопада „Правда” аж двічі вказувала на Російську Академію Наук, зокрема на її Фізичний інсти-

тут, партійна організація якого була гостро критикована Центральним Комітетом за ідеологічні промахи.

Після тієї критики голова партійної організації того Інституту, фізик Віктор Сілін заявив у часописному інтерв'ю, що будуть вжиті потрібні заходи, щоб поліпшити вивчення марксизму-ленінізму, соціальних і філософських проблем в Інституті.

„Ми не сміємо ані на хвилину забувати про гостру ідеологічну боротьбу, яка проходить в сучасному світі, — говорив він у цьому інтерв'ю. — Всі ті, хто нахваляється своєю не-партійністю — просто відкривають ворогові фляги нашого фронту”.

Одним із професорів Фізичного інституту є академік Андрій Сахаров, визначний науковець-фізик, відомий на Заході як „батько советської атомової бомби” і як один з ініціаторів створення „Комітету боротьби за громадські права в СССР”. Хоч „Правда” не назвала А. Сахарова на ім'я у зв'язку з критикою згаданого Інституту, в Москві всім було ясно, що це атака була звернена проти нього. Відомо, що Сахаров не належить до комуністичної партії.

Наказ для українських письменників

Західні кореспонденти звертають окрему увагу на факт, що кремлівські головачі спеціально гостро критикують письменників за те, що вони не описують так, як треба, советське життя. При тому треба відмітити, що в останніх повідомленнях кореспонденти щораз частіше згадують Україну й українців.

Відома українцям на Заході американська кореспондентка Шарлотта Сайковська, яка часто подає в своїх кореспонденціях з СССР відомості про українців (часами влучні, а часами дуже плутані) — також і тепер згадує українців. У зв'язку з „ідеологічною кампанією”, яку проводить Кремль, Сайковська повідомляє, що Правління Спілки Письменників України проголосило заклик до своїх членів, щоб герої їхніх творів були сповнені „ідеями” марксизму-лені-

нізму та віддзеркалювали „радісне” советське життя.

Навіть Корнійчукові дісталоя

Недавно відбулося в Москві пленарне засідання Правління Спілки Письменників ССРСР, на якому видано звернення до творців кіна, щоб вони надавали своїм творам „бойового духа” та прикрашували їх музичними „революційними тонами”. Працівників телевізії гостро критиковано за „нудоту” советських телевізійних програм.

На цьому пленарному засіданні винесено догану навіть таким заслуженим драматургам, як наш „землячок” Олександр Корнійчук, Алексей Арбузов і Віктор Розов, яким закинуто, що вони в останніх часах не створили нічого вартісного.

Також в інших республіках „ідеологічні недотятнення”

В інших советських республіках партійні пленуми також були в цілості присвячені ідеологічним питанням. Зокрема партійні пленуми в Білорусі і Литві ствердили „поганий стан” ідеологічного виховання молоді і закликали до боротьби із „шкідливими тенденціями” між молоддю.

Та що найбільше турбує кремлівських голівачів, пишуть західні кореспонденти, так це те, що чим голосніше вони закликають до ідеологічної чистоти й соціалістичної дисципліни, тим більше посилюються змагання інтелектуалів за демократизацію громадського життя.

Пропаганда вже не діє на творчу советську інтелігенцію, — пише Шарлотта Сайковська. Найкращим доказом неефективності пропаганди є факт, що хоч підготовка до „століття Леніна” була проведена під зливою ідеологічного славослов'я — за той час не створено ні одного визначного мистецького твору.

ЗАБОЛОЧЕНА ФАЛЬШЕМ ІСТОРІЯ

Київська „Радянська Україна” (24 листопада м. р.) виступила з розлогою статтею „доктора філософських наук” В. Євдокименка під безглуздою назвою „Націоналізм проти нації”. Хоч науки філософії в Советському Союзі вже яких 50 років не існує, а заступлена вона там псевдорелігією, створеною Марксом-Леніним, а розвиненою Сталіним, „філософ” В. Євдокименко з псевдонауковому стилі рецензує недавно видану книжку В. Чередниченка, назву якої виставляє в заголовку своєї статті.

Цій книжці советська преса присвячує велику увагу, як „фундаментальній праці, оснований на надзвичайно важливих фактах”, праці, що „викриває антинародно, реакційну суть українського буржуазного націоналізму”.

Але не треба бути ані філософом, ані істориком, щоб тотальну фальшивість цієї праці розкрити лише з одної її цитати. Отож В. Чередниченко пише дослівно так:

„На початку XX століття і зокрема в період першої світової війни на Україні, як гриби, виникають різні націоналістичні організації. Не зважаючи на різні їх назви, програми і маніфести, всіх їх об'єднувала ворожість до... соціалістичного шляху розвитку українського народу...”

Все тут від першого до останнього слова брехня. Бо з першого ж дня війни 1914 р., як стверджують всі історичні факти і навіть советські підручники попередніх років, царське самодержавство постаралось здушити все, що було українське: заборонило не то будь-які націоналістичні організації, а навіть друковане слово українською мовою. І за декларування себе як українця „винного” виганяли з державної установи, а то й засилали на Сибір. Тоді московські чорносотенці одверто заявляли про „остаточну загибель українства”.

Щождо „ворожості” українських організацій до „соціалістичного шляху розвитку”, то в 1917-18 рр. всі організації, що входили до складу Української Центральної Ради в Києві, мали соціалістичний характер, бодай в своїй назві слово „соціалістичний”, і це в основному спричинилось до її упадку.

Ось на такий жалюгідно низький рівень, в таке невилазне багно брехні запровадили московські гавлятери на Україні науку історії і її густо оплачуваних адептів.

В. С.

**ПРИЙМАЄМО ЗАМОВЛЕННЯ НА КНИЖКИ НАШИХ ІСТОРИКІВ:
ПРОФ. О. ОГЛОБЛИНА і ПРОФ. М. ЧУБАТОГО.**

ТРИДЦЯТЬ РОКІВ ТОМУ

КИЇВ НАПЕРЕДОДНІ ВІЙНИ

1940 рік розпочався в умовах виснажливої фінляндської війни, тягарі якої особливо важко відчувала Україна. Здавалося, що після наступу військ велетенської імперії на маленьку Фінляндію, яка мала населення менше, ніж один Ленінград, вся сила фінів буде зметена. Тим часом советська офензива заломилась, а в запіллі розладнався залізничний транспорт. У Києві не завжди вистачало хліба та інших харчових продуктів.

Хоч згідно з газетними зведеннями війну провадила лише Ленінградська військова округа, діючі на фронті сили склалися переважно з військ Київської військової округи.

Газети „Комуніст”, „Советская Украина”, „Пролетарська Правда” писали, що фінський нарід з нетерпеливістю чекає, коли советські вояки визволять його. Писали про створений у Теріоках комуністичний уряд Фінляндії. У міській публічній бібліотеці відкрилась виставка про фінський нарід і його „прихильне наставлення” до російського народу.

Багато синів, мужів і братів з київських родин гинуло від куль фінських снайперів і від суворих умов північного підсоння, бо зима того року була надзвичайно люта.

Сумно було в Києві. Улюбленець киян, оперовий театр ім. Шевченка виставив 9 березня як данину панівному режимові „Івана Сусаніна” (первісна назва „Жизнь за царя”) в українському перекладі Максима Рильського. А далі до кінця сезону здійснено лише одну нову постанову опери „Фавст”. Ансамбль Київської опери підготовляв нову оперу „Шевченко”, музику до якої уклав Володимир Йориш.

14 березня газети принесли вістку про закінчення війни договором, за яким Фінляндія відступала Росії південну смугу своєї землі з чотирма містами. І вже після укладення договору маршал Тимошенко погнав свої війська на штурм Выборгу і ціною великих жертв здобув його, хоч згідно з договором фінни і так мали відступити це місто.

Зв'язки з „возз'єднаною” Західньою Україною були утруднені для всіх, за винятком пар-

тійних урядовців. Тому про життя Львова і новоприєднаних земель було відомо лише з газет.

У травні капітулювала перед німцями Франція — давня союзниця Росії, з якою зв'язував її договір про взаємну допомогу. Такий самий договір зобов'язував Росію допомагати Чехо-Словаччині. Але в обох випадках Москва не реагувала. Це викликало різні здогади. Говорили пошепки, що фінляндська війна розкрила мілітарну слабкість советів. Кияни плекали надії, що Німеччина, визнавши самостійність України і дістаючи від неї харчову допомогу, матиме всі шанси перемогти ненависний большевизм.

Принесли газети і звідомлення про запровадження в червоній армії генеральських рангів.

Зі сумом зустріло київське громадянство вість про смерть талановитої оперової співачки, учениці Панаса Саксаганського Оксани Петрусенко. Оперові артисти, письменники, мистці і маси киян супроводжали труну на місце останнього спочинку. Не вдаючись у деталі приватного життя співачки, кияни любили її за чудовий голос.

В Києві бракувало не лише харчів, але також одягу та взуття. Убрання на приватному ринку коштувало величезних грошей. Лише поодинокі щасливці, яким вдавалось дістати дозвіл поїхати на Західню Україну, повертались, обтяжені придбаним там добром. Заздріли кияни артистам оперового театру, що поїхали на гастролі до Львова. 26 червня уперше виставлено оперу „Шевченко” Йориша.

26 червня газети вмістили указ Президії Верховного Совету СРСР, за яким „на прохання професійних спілок” встановлювався восьмигодинний — замість семигодинного — робітний день і семиденний — замість шестиденного — робітний тиждень. Робітникам та службовцям заборонялось самовільно залишати підприємства та установи. Такі заходи віщували наближення надзвичайних подій, найправдоподібніше війни, як думали кияни.

Події дійсно відбувались з величезною швидкістю. Київське радіо сповістило 28 червня про „розв'язання” советсько-румунського спору за

теристичні для поета моменти і не дала змоги повніше розкрити образ Великого Кобзаря, а музика відтратила лише підсобну ролю.

Вістка про смерть 19 вересня корифея українського театру Панааса Саксаганського сповнила серця киянського громадянства сумом. Тисячі киян довгою чергою проходили поприту гну покійного, виставлену в конференц-залі Української Академії Наук. У домовині лежав видатний театральний діяч у чорному сурдути з орденом у петлиці. Цей орден має свою сумну історію. Ним нагороджено Саксаганського в 1935 році з нагоди відзначення 75-ліття з дня його народження і 50-ліття творчої діяльності. Але корифей української сцени, посилюючись на поганий стан здоров'я, відмовився їхати до Москви, щоб дістати нагороду з рук голови Президії Верховного Совету СРСР. У відношенні до Саксаганського зроблено виняток: на казирну корифея на Марійсько-Блатовіщенський вулиці прибув голова Верховного Совету СРСР Петровський і в імені Верховного Совету СРСР вручив йому цей орден.

Газети принесли вістку про подорож Молотова до Берліну. „Пролетарська Прада“ вмістила замітку, як Пінтер і Молотов прохажуються перед почесною вартою. Шойно пізніше стало відомо, що Молотов поставив Пінтерові чотиривимоти: не давати Фінляндії ніяких запевнень щодо її самостійного існування, не гарантувати Румунії навіть урізаних її кордонів, дати згоду на встановлення советських пунктів спостереження на турецьких протоках Босфору та Дарданеллах і не перечити запровадженню советських залоз по містах Болгарії. Пінтер відкинув усі ті вимоти, і стосунки між обома надпотугами стали псуватися.

А на Заході шаліла військова буря. Газети подія приносили вістки про страшний бомбардування Англії німецькими літаками. Лондон то-рив. Урядова промова в Москві з нагоди жовтневих святкування, що її вистолосив маршал Тимошенко, була дуже обережна і витримана в примирливих тонах. Було ясно, що справа миру висить на волоску.

Не розвіяли сумнівів і привітальні телеграми з нагоди нового, 1941 року, що ними обмінялись Пінтер і Сталін. У лютому з великою і бучною парадною було відсвятковане 50-ліття з дня на-

Басарабіо. Фактично більшовики обсадили

кордони Басарабії танковими дивізіями і народний комісар зовнішніх справ Молотов запитав румунського посла в Москві, чи не бажає Румунія повернути советам Басарабію та відступити Північну Буковину як компенсацію за збитки, принесені 22-річною окупацією Басарабії. Це не встиг румунський посол у Москві телефонічно зв'язатися зі своїм урядом у Бухаресті, як советські війська вже перейшли Дністер.

Газети сповнилися статтями про „змовницькі дії“ урядів Ёстонії, Латвії та Литви, про їх „інтриги“ проти розташованих у тих країнах советських військ. Брешті прийшла вістка про „народні повстання“ в Прибалтиці, втечу урядів за кордон і „висловлення народньої волі про об'єднання з СРСР“.

Сесія Верховного Совету СРСР прийняла закон про перетворення Ёстонії, Латвії та Литви на советські республіки і про їх „прийняття до складу СРСР“.

У другій половині року стан харчового постачання змінився на краще. Поліпшився і довіз промислового краму. Відкрились спеціальні крамниці, де можна було придбати новий або трохи приношений одяг чи взуття. Це все був крам, привезений із Західної України та Прибалтики.

Саме тоді приїхала до Києва з західних земель капеля „Трембіта“, співаки якої в своїх малочисних гучульських вбраннях, в яких виступали на концертах, ходили і по Хрещатику та до ресторану.

23 серпня киянські газети вмістили одержану з центру статтю „Смерть міжнародного шпигуна“, в якій описувалось убивство Троцького. Убивника названо колишнім троцькістом, який розчарувався в ідеях свого вчителя.

24 серпня відкрився сезон Київської опери, якому судилося бути останнім передвоєнним сезоном. Для відкриття сезону вперше в Києві поставлено оперу „Шевченко“ В. Мориша. Керував оркестром автор, ставив М. Смолич, оформляв А. Петрицький. Партію Шевченка виконував А. Іванов, Кукліша — В. Барищенко. Цей новий український оперний твір викликав жвавий обмін думками між киянами, близькість з яких погодилась, що історія розбитого коханця Шевченка заслонила в опері всі інші, карак-

родження Павла Тичини. З цієї нагоди в бібліотеці ім. ВКП(б) відбулась його зустріч з громадянством. Він прочитав свої вірші „В ніч таку” та „Рум'яна і руса”. Спілка Письменників вшанувала ювілята пишним бенкетом.

Приїздив до Києва син Великого Каменяря Петро Франко і привіз цілу теку фотографій з різних місць перебування свого батька. Київське видавництво запланувало видрукувати ілюстрований альбом пам'ятних місць, зв'язаних з іменем Франка.

Драматичний театр ім. Франка показав у тому сезоні „Ой не ходи, Грицю”, в оригіналі Старицького, тоді як раніше цей твір ішов у переробці Микитенка під зміненою назвою „Маруся Шурай”. Йшли теж „Ревізор” Гоголя, „Богдан Хмельницький” Корнійчука і наприкінці сезону „Багато галасу знечев'я”.

25 березня югославський уряд Цветковича підписав у Відні договір про приєднання Югославії до пакту осі Берлін-Рим-Токіо. 27 березня уряд Цветковича був повалений і нову владу створило військове командування на чолі з генералом Сімовичем. 6 квітня німецькі, італійські та угорські війська вдерлись в Югославію. 13 квітня здобули Београд.

Першого травня в Києві, як завжди, відбулась маніфестація. Цим разом центральна трибуна була встановлена на розі Хрещатика і Фундуклеївської вулиці. Маніфестантів особисто вітав Хрущов.

8 травня газети принесли повідомлення, що Сталін став головою уряду, зберігаючи за собою посаду генерального секретаря партії. Це означало встановлення неприхованої диктатури одної людини.

13 червня телеграфна агенція Советського Союзу повідомила, що поширювані чутки про скорий початок воєнних дій між Німеччиною і СССР є безпідставні, а скупчення советських військ на західних кордонах пояснюється щорічними літніми маневрами.

Киїани насторожились. Вони знали, що всі такі спростовання треба розуміти противно. Відповідь прийшла через кілька днів.

Іван Левадний

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД!

БЕЗЗЕМЕЛЛЯ НА ЗАКАРПАТТІ

Київська „Радянська Україна” з 19 грудня м. р. в статті „Дорожче золота” наводить три цифри: 0.96, 0.75 і 0.17. Це така кількість землі в гектарах припадає на душу населення відповідно: в СССР, в Українській ССР і в Закарпатті. Лише сімнадцять сотих гектара! І при такому малоземеллі, констатує редакція „РУ”, використовується земля в Закарпатті вкрай нераціонально.

Щоправда, як і завжди знаходяться для цього „об'єктивні причини”: ерозія ґрунту, проти якої в усіх цивілізованих країнах знають успішні засоби боротьби. Але крім того скорочують площу продуктивних земель „швидкі темпи будівництва промисловості і сільського господарства”. Ось, наприклад, як ведеться це „будівництво”. Недавно керівники Берегівського піщаного кар'єру самовільно захопили від колгоспу ім. Карла Маркса чималу площу землі. На їхні скарги жадної відповіді вони не одержали. В колгоспі ім. І. Франка Перечинського району Райміжколгоспбуд самовільно відтяв 4.9 гектара землі, а „Сільгосптехніка” прихопила й собі 5 гектарів. Тим часом цей нещасний колгосп має всього 622 гектари. Таких фактів багато. Обласне управління меліорації з 302 гектарів порушених земель передало колгоспам лише 12.

Ерозія землі, тобто знищення найбільш родючого її шару вітрами й водами, яке в Закарпатті унаслідок хижацького вирубування лісів прибирає щораз ширших масштабів, в цій статті „РУ” трактується як „природне лихо”.

„У Закарпатті — закінчує цю статтю кореспондент „РУ”, — кожний клаптик землі — дорожче золота. Отож берегти землю від недбайливого ставлення і розбазарювання — наш священний обов'язок”.

Добрими побажаннями, кажуть, пекло вимощене.

СТАТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ „ПРО ЗАПАС”

На ленинградському процесі підсудним жидам, які ніби пробували советським літаком дістатися до Швеції, а звідти до Ізраїлю, інкримінували порушення статті 61-ої кримінального кодексу СССР, ухваленої Верховним Советом ще за Хрущова, тобто спроба втекти чи втеча за кордон СССР. Згадана стаття кваліфікує таке діяння як „зраду батьківщини” і карає винного тюремним ув'язненням до 15 років або розстрілом.

Під натиском світової opinio 2-ом із 11-ти учасників процесу кару смерті замінено на ув'язнення в таборах з „особливо суворим режимом”.

Чи не виходило б з цього процесу, що згадана стаття, коли це заманеться з тих чи інших причин чиновникам із КГБ, може бути застосована до кожного советського громадянина, який під час другої світової війни втік з СССР, а тепер хоче відвідати рідні місця? З огляду на долари, що їх везуть до СССР туристи, здається, згаданої статті ще не застосовувано.

ЗІ СПОМИНІВ

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ТЕРОР НА ЛЯТИЧІВЩИНІ

Не маючи під руками певних статистичних даних про українські жертви кривавого терору в перші роки большевицько-московської влади на Україні, обмежуся відомими мені фактами з Лятичівщини (тепер Лятичівський район Хмельницької області).

З приходом большевиків тут почали арештувати т. зв. самостійників-контрреволюціонерів, що ними вважалися свідомі українці. Не треба було належати до якоїсь української партії, товариства або організації, щоб потрапити в списки „контрреволюціонерів”. Фронтове большевицьке військо вважало навіть українську мову в устах інтелігента за контрреволюційну, і кожний інтелігент, що розмовляв по-українськи, наражався на репресії.

Займаючи повіт після відступу військ УНР, ще до організації влади на місцях, на донесення місцевих ворогів українства, большевицька ЧК арештувала українських „контрреволюціонерів” і без всякого суду нищила. Таких жертв на Лятичівщині було дуже багато, а між ними в першу чергу народні вчителі: Михайло Дубиневич, Панкратій Стемповський, Федорович, робітник Микола Гікавий, старшини Волгаїв, урядовець Глуховський і багато інших. Всі ці жертви большевицького терору не тільки не були „буржуями”, не належали до якоїсь партії, а навіть ніколи не виступали з політичними промовами.

Свою розправу большевики чинили в такий спосіб: арештованих виводили в поле поза місто, роздягали і розстрілювали, а якщо жертви подавали ще ознаки життя, то добивали їх багнетами, виколювали очі, вирізували на грудях знаки тризуба, залишаючи з своїх жертв безформні кусні м'яса.

Хочу тут навести випадок, який мав місце в селі Женишківцях, де большевики розстріляли голову місцевого товариства „Просвіти” В. Плінського, який був організатором аматорських театральних гуртків і читалень „Просвіти” по селах. Його ж заходами постала в Женишківцях українська гімназія. Завдяки енергійній праці В. Плінського Женишківці стали

найкультурнішим і найсвідомішим селом в цілому Лятичівському повіті. В. Плінський був також одним із організаторів повстання у повіті проти гетьманщини. І от вже розстріляного і голого В. Плінського большевики поклали на віз, а зверху на знівечений труп посадили його наречену, учительку Юлію Залевську і так везли 30 верст до містечка Деражні, до „чрезвичайки”. Наречена Плінського після того збожеволіла і большевики її також розстріляли.

А коли большевицьке військо, по організації влади на місцях, залишило повіт, тоді з свідомими українцями розправлялася вже місцева „чрезвичайка”, заарештовуючи їх на підставі доносів місцевих злодіїв, малоросів і навіть московських поміщиків-монархістів, як, наприклад, Рокотова. Тоді соціалістичні і навіть націонал-комуністичні переконання не ратували українців від розстрілу.

Так большевики заарештували сина бідного селянина, сільського вчителя Щерблюка, який за гетьманату сидів у тюрмі. Звільнений з тюрми Щерблюк зорганізував у повіті селянське повстання проти гетьманської влади Лятичівщини.

Але Лятичів не мав щастя і за гетьмана Павла Скоропадського, бо повітовим старостою став поміщик Олександр Потоцький, московський монархіст, колишній заступник голови чорносотенного Союзу Русского Народу (головою був знаний Марков), а повітовим командантом монархіст полковник Фірсов. З своїми однодумцями вони роз'їжджали на конях з триколюровим російським національним прапором і співали: „Смело мы в бой пойдем за Русь святую”.

З наказу повітової влади забрали з українського клубу та книгарні українські книжки, зокрема „Історію України” Аркаса, „Історію української літератури” С. Єфремова, шкільні підручники, портрети гетьманів, поклали все на купу, облили нафтою і спалили. А український національний прапор і тризуб в огидний спосіб спрофанували.

Ліберальні українці і соціалісти у значній мірі самі завинили, не погодившись співпрацюва-

ти з гетьманом Павлом Скоропадським і тому в повіті, підшиваючись під гетьманців, обняли владу московські реакціонери. Ці вороги українства організували з колишніх царських офіцерів скрізь по Україні каральні загони, які, називаючи себе гетьманськими, жорстоко розправлялися з селянством і тим викликали серед нього ненависть до гетьманської влади.

За влади УНР Щерблюк виголошував по селах соціалістичні, навіть просоветські промови, але рівночасно заявляв, що Україна має бути самостійною і незалежною від Московщини. Як тільки большевицьке військо перейшло Лятичівщину він повернувся до свого села Новосілки і там його арештували комісари „чрезвычайки“. Сільські громади приймали постанови про звільнення Щерблюка, до ЧК з'являлися делегації з проською звільнити їх „проводиря“. Чекисти обіцяли випустити на волю Щерблюка по стягненні з нього протоколу. Щерблюк вірив у гасло Леніна „вплоть до отделенія“ і з своїми поглядами щодо самостійної України під час допитів у ЧК не ховався. І. Щерблюка большевики знищили. Випроводили за місто побитого, змусили, щоб сам собі викопав яму і недостріленого кинули в неї, загорнувши землею так, що видно було його руку із скарлюченими пальцями. Отак закінчив своє життя цей „селянський герой“, лівий соціаліст, в советській соціалістичній республіці...

Цей випадок спричинився до повстання селян, які звільнили Лятичів від большевицьких зайд. Але не на довго. Большевицькі сили, які склалися переважно з чужинців — москалів, латишів, жидів, китайців, поляків — опанували ситуацію і здушили повстання.

Після цього жертвою ленінської „чрезвычайки“ стали свідомі вчителі — галичанин Кардинал, Михайло Проденко, Кость Гікавий, Гуглевич і багато інших.

В це число большевицьких жертв, очевидно, не входять тисячі активних борців за незалежну Україну на Лятичівщині і в інших районах України, старшин, галицьких стрільців і козаків армій УНР, ЗУНР, селян-повстанців. Не згадуючи вже про мільйони наших людей, яких большевики знищили у Вінницьких могилах, незчисленних тюрмах і концтаборах, убили штучним голодом.

Наївних лібералів і соціалістів у вільному сві-

У ПОНЕВОЛЕНІЙ УКРАЇНІ

Як за Сталіна, так і за Брежнєва

Московське визискування України сьогодні таке саме, яким воно було й за Сталіна. Сталінський драматург Іван Микитенко (якого, зрештою, теж розстріляли) ще в 30-их роках написав був п'єсу „Дівчата нашої країни“, в якій ідеалізував тяжку працю українських дівчат на „соціалістичних будовах“. Тепер, за панування Брежнєва, сорок років пізніше, визискування українських дівчат на важкій будівельній і сільськогосподарській праці триває. Про це свідчить сучасний молодий поет Микола Самійленко, який у журналі „Дніпро“ за грудень 1970 року пише таке:

„Студентки вийшли на будову.
Складають цеглу, зносять сміття вбік,
Завзято минють секцію готову
Та до кіосків бігають по сік...”

Отже, всякі спроби доказувати, що Сталін був катом, а Брежнєв (чи до того Хрущов та інші) „злібералізував“ варварську большевицьку систему — це лише пусті балачки або наслідки московської пропаганди.

Засилля москалями України

Щоб цупкіше тримати Україну в своїх руках, Москва обсаджує своїми партійно-комуністичними кадрами буквально всі ділянки життя в Україні, від сільського господарства починаючи й на культурному житті кінчаючи. Большевицька преса з України подає вістки про найрізноманітніші наради, сесії, конференції в Києві, Львові, Харкові, жадне з яких не відбувається без керівної участі „представників“ з Москви.

Ось, наприклад, 3 грудня в Києві відбувся пленум правління Спілки Журналістів України, на якому обговорювалися питання про „гідну зустріч“ наступних „всесоюзного“ і „україн-
~~~~~
ті, прихильників коекзистенції з комуністичною імперіалістичною Москвою жде такий самий кінець всюди там, де приходять комуністи до влади.

Михайло Гікавий

Теодор Терен-Юськів

ВРАЖЕННЯ З ФІЛЬМУ „НІКОЛИ НЕ ЗАБУДУ”

Не знаю, чому про цей хвилюючий фільм у нас досі замало написано. І через це тільки публіка не так хлинула на нього в Нью Йорку, як мало б бути.

Критичні ж завваги рецензентів повинні мати своєю головною ціллю допомогти творцям фільму уникнути в майбутньому недотягнень, допущених тепер. Звичайно це зовсім виключає менторське позерство критика, нищівну злобу, ігнорацію всякого мистецтва, а передусім нещирість. Ми ж знаємо, що фільмова ділянка — це наша наймолодша вітка мистецтва на еміграції і до неї треба ставитись, головню в початковій стадії, дещо поблажливо.

Ми не сподівались фільму без похибок, бо це мусіло б бути хіба чудо, що наймення йому було б: новий Довженко. Проте, технічний і мистецький успіх цілості був — понад усякий сумнів — радісною і роззброюючою несподіванкою.

ського” з’їздів компартії. І на цьому засіданні був присутній і виступав з промовою („настановчою”) секретар правління Спілки Журналістів СРСР Чернишов.

З 8 до 12 грудня 1970 року в Донецьку відбувся „республіканський семінар-нарада ідеологічних працівників” з метою „допомогти ідеологічним працівникам успішно розв’язувати великі й відповідальні завдання, які стоять перед партійною пропагандою в період підготовки” до партійних з’їздів. („Молодь України”, 13 грудня 1970). На нараді виступали з доповідями і промовами: Пономарьов — секретар Донецького обкому партії, Мітюшкін — завідувач сектору сільського господарства відділу ЦК КПСС, Соболев — доктор філософських наук, Лагутін, Ульяновський, Шмельов, Смірнов та інші москалі. Українського походження „декомівці” та різні працівники політики і культури на тій нараді, очевидно, грали в імперську дудку.

ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ „ВІСНИК”!

Тим більше, що люди, які створили цей повнометражовий кінофільм, не працювали досі взагалі або самостійно в фільмовій ділянці. Рушій цілого фільмового діла і голова КАНУКР, В. Васік, заслугоує на щире признание з одного боку, а ті особи, що підтримали фінансово справу — з другого. Не тільки я був випадковим свідком ось такої сцени: до фільмового представника з Канади зблизився чоловік і заявив: „Я досі сумнівався, чи вийде щось путнє із ваших задумів, але тепер, побачивши зі своїми дітьми фільм, вірю в успіх вашої праці. Давайте сюди ваші шери — купую!”

Фільм справляє на глядача глибоке враження. Бути зовсім безстороннім в його оцінці неможливо, бо туга за батьківщиною, спогади, віддаль і розмрійність, що навіває цей фільм, притуплюють вістря суворої критичності. Рішуче треба згодитись із поглядом, що він куди

Обожнювання Росії

Большевики, відкинувши Бога, поставили на його місце Леніна і Росію. Ленін-Росія — це для московсько-большевицьких ідеологів єдина сила, яка забезпечує всім поневоленим Москвою народам щасливе життя. По цій лінії написано вже безліч віршів. Для прикладу, харківський журнал „Прапор” надрукував ось такий вірш Роберта Третьякова „Росія”:

Не зімне ніхто, не розсіє
Любови цієї повік...
Стікає із слова „Росія”
Духмяний березовий сік.
Ворня, самозречення, жалість,
Згорьована праця і піт —
Чого тільки в ній не змішалось
За сотні перейдених літ!
.....
Це ти народила, Росіє,
Великого Леніна нам...

Таке обожнювання Росії та Леніна напевно нічого, крім обридження, не може викликати серед української молоді, яку змушують любити поневолювачів її народу.

П. К-ко

Два найважливіші моменти фільму збіглися найменш переконалив. Оплески рознеслися по залі, коли майор-енкаведист упав від пострілу Осасни, яка таким способом звільняє Петра від вогню. Це — до речі — і найкраща її акторська-мімічна сцена. І зараз по цьому отой прикрий недолік. Після пострілу в доміщі енкаведистів ніхто не ворухнувся, так що двох могодят мають час і змогу чмихнути звідтіля, до бітти до аята, зачати втечу без перепон, а що йно аж тоді з'являється ворожа потоня. Цю сцену треба було б розв'язати з більшим життєвим і психологічним підходом. Розуміємо, що це не так легко. Заіснував загальний погляд, що Осасна не повинна була згинуть. І з цим можна погодитись. Вона й так покидала Україну, себто несла в своєму серці незатерену рану на чужині. Досить було вже смерті Лікаля.

Красиві були куди краще підібрані, як у попереднім фільмі. Наприклад, річка, якою бродять троє утікачів, до злуді нагадує Україну. Це можна вписати на конто мистецького дорадника В. Вагнерського. Тільки колір лісів, точніше — листя на деревах мало б бути асозоване. Вийшло воно дещо затемне, немовби знімки зроблено пізно по полудні або проти сонця.

Існують речі, що навіть у фільмових архівах рах заглишаються дискусійними. На перший погляд випрасувані улівець односторонній і блискучі чоботи, спідничка героїні, деякі строї жінок — це нежиттєвість і анахронізм. Та коли вглибимося думками в можливість різного мистецького вислову, не тільки реалістичного відтворення, але й ідеалізованого представлення наших повстанців, то треба згодитись, що такий спосіб не лише можливий — він цікавий і часто куди корисніший, маючи на увазі реакцію головномолоді чи чужинців, — як реалістичний.

Такий ідеалізований підхід до цієї справи по-добається і самим колишнім воювачам УПА. І це теж зрозуміло: вони в ті пам'ятні дні могли тільки мріяти про такі односторонні чи такі чоботи, то тепер принаймні на екрані можуть подивляти тих, що виглядають так, як вони самі повинні були виглядати. А це більш як зворушливе. Ідеалізовані способи трактування тем подібного частенько і в чужих фільмах.

Відносно реалістичного представлення фільму, то, наприклад, ось хоч би всякий музичний

краще зроблений, як перша спроба — „Жорстокі світанки“, хоч і той має свої вагости. Самий задум із канадійським летуном українського походження на наших територіях під час другої світової війни, щоб пригадати героїчну боротьбу УПА на два фронти, оригінальний і цікавий. Постаті підібрано влучно, що є заслуженою режисера В. Паздрія.

Найкраще і найсучасніше в фільмі це — зовсім неждано-переконалива музична ліностріатія З. Лавришина. Музика його тримає глядача всенякий час у належаючому настрої. Слабше тільки одне місце в сцені, де енкаведівські авта женуться за нашою пародою героїв. Тут бажалося б чути музику більше нервову, ритмічну та імпульсивну. Зате особливо вдало вийшов музичний супровід утечі через кордон: глибоке хвилювання, надійні і зловісні прочуття сприймаються тут зовсім чітко. Згадуватимемо теж музику під час маршу наших бійців, де використано пісні УПА.

Хоч у грі акторів не побачили ми незвичайної індивідуальної кресції, бо і сценарій Ст. Любомирського — з розумом — цього не дозволяє, всі ролі були виконані успішно і без нальностей. Очевидно, були міцніші і слабіші постаті. На перше місце висунувся М. Лялька в ролі старшини Гестапо. Постать, рухи, міміка, голос — достомовний сс-ман. Єдина завбача — мова. Наллежало одну-дві фрази сказати по-німецьки, а далі говорити по-українськи. Це саме відноситься і до російської мови. Тільки вимову І. Вацька, що грав канадійського офіцера, можна прийняти за правильну. В. Паздрія у ролі священика, особливо маскою, вбивається у тамку. Р. Дольницька і Ю. Ленісенко симпатичні, переконаливі, хоч хотілося б ще більше свободи, відпруження і легкості в їх грі. І. Бельський, В. Довганюк, І. Ралько і М. Мороз-добрі, часом навіть кращі, як добрі. М. Сенник, як комік, веселив своєю природністю. Н. Тарно-вечка в епізодичній ролі мами — незабутня.

Менше вже було в цьому фільмі святочних строїв та парадних уніформ, як у „Жорстоких світанках“. Все таки було б краще, якби і кан-надійський летун, по своїх мистецтвах, мав принаймні якісь інші штани, а то блакитний однострій, сорочка і навіть шаль виглядали нерезально в партізанській буденщині. Тут дещо загато ідеалізування.

З НОВИХ ВИДАНЬ

„Ніч проминула” — проф. В. Радзикович, історична повість, друге видання. Графічне оформлення — В. Певний. Видавець: ЦУ СУМ, серія — „Юнацька Бібліотека СУМ” ч. 1, сторінок 144 у цельофановій оправі.

Перший випуск цієї книжки з 1967 року повністю вичерпаний. „Ніч проминула”, автор якої широко відомий український педагог і літературознавець, дістала високу оцінку нашої преси і педагогічних кіл. Цю книжку застосовано як шкільну лектуру в українських школах і на курсах українознавства. З уваги на її високу літературну і виховну вартість, ця книжка повинна знайти собі місце в кожній українській родині.

Ціна 2.25 дол. Набувати в книгарнях або по Осередках СУМА.

„Сонцекори” — Іван Смолій, казкове оповідання для дітей з 25-ма кольоровими малюнками Галини Мазепа. Люксове видання в серії „Дитячої Бібліотеки СУМ” ч. 3, стор. 44, в цельофановій обкладинці. Своїм змістом і мистецьким оформленням „Сонцекори” не поступаються перед кращими виданнями для дітей, які появляються в країнах вільного світу. Оповідання було нагороджене на конкурсі ОПДЛІ в 1965 р.

Ціна 2 дол. Набувати в книгарнях або по Осередках СУМА.

ДОПОВІДЬ ПРОФ. І. ВОВЧУКА В АСТОРІЇ

Заходом 35-го Відділу ООЧСУ в Асторії 27-го грудня 1970 р. в Домі СУМА відбулася доповідь проф. Івана Вовчука на тему „Куди несе імперію СССР?” Зустріч відкрив голова Відділу Ів. Вітюк привітанням прелегента та присутніх. Мгр Вол. Левенець представив доповідача, як віце-президента УГВР, довголітнього голову Гол. Управи ООЧСУ та відомого громадсько-політичного діяча.

супровід акції — це протизаконність життя. Розв'язка повинна бути десь посередині: не забагато реалістичних переяскавлень, але й без завеликої ідеалізації.

Тому, беручи під аналіз світла і тіні фільму, треба з приємністю ствердити, що його додатні й будуючі чинники далеко перевищують недостачі. В порівнянні з першою спробою це величезний крок уперед. Фільм цей виконує дуже важливу освідочно-виховну роботу не тільки серед молоді, але й серед старших. Тож напевно, що коли буде він поворотіма в Нью Йорку, на нього підуть ті, що ще його не бачили, а багато людей поспішить удруге, бо ж він так живо вичаровує нам те, про що ми мріємо, для чого трудимось і чим живемо: візію незаступної і незабутньої України.

Доповідач ствердив, що СССР — це найбільший парадокс XX століття, бо коли племена, народи і колонії усаможинюються, то советська імперія щораз дужче здавляє обручі визиску, русифікації, культурного геноциду і експансії в окупованих нею країнах. Світ байдужий і не реагує, як це було з мадярським повстанням 1956 р., в Чехо-Словаччині 1968 р. і тепер в Польщі. Вік імперій вже минув, а СССР продовжує імперську політику московського месіанізму, замінену революційними і збройними засобами. Все там держиться штучно з поміччю терору і політики експлуатації націй та русифікації. Доповідач ствердив, що після смерті Сталіна імперія „дрейфує” то в одну, то в другу сторону, шукаючи рятунку від неминучої загибелі.

Загибель імперії СССР прийде від її методів правління. Зростання революційних настроїв в республіках буде прискорене терором. Чистка в Польщі, сьогоднішній суд жидів в Ленінграді, а завтра можуть прийти події спротиву в Україні та інших поневолених націй, закінчив проф. Ів. Вовчук свою доповідь, повну цитат з советських та інших джерел.

Зустріч закінчено відспіванням „Не пора, не пора”.

О. С.

ПАНЕЛЬ-ДИСКУСІЯ ПАВНА

10-го січня з ініціативи Приятелів АВН в Америці (ПАВНА) відбувся в Нью Йорку, в Естонському Народному Домі панель на тему „Чи духовна та політична перестанова вільного світу в 1970-их роках?”

В ролі панелістів взяли участь: амбасадор Китайської Місії при ООН д-р Ю. Танг Лю, професор Сітон Гол Університету і голова Федерації Угорських Повстанців д-р Андраш Погані, професор Нью Джерзі Коменіті Коледжу і представник латвійців, проф. Доумантс Газнерс, професор Бриджпортського Університету і генеральний секретар Румунської Селянської Партії проф. Джердже Попеску-Ботосані та співробітник журналу „Визвольний Шлях” д-р Володимир Савчак. Модератором панелю був голова Політичної Комісії ПАВНА Карло Андреанскі.

Приявних на панелі було 150 провідних діячів поневолених народів та представників американських антикомуністичних організацій. Між приявними був теж Лашло Паштор — крайовий директор Відділу Національностей Республіканської Партії, проф. Алп — почесний голова Комітету Поневолених Народів у Філадельфії, посол Бартош — колишній посол чехо-словацького парламенту, та ряд визначних діячів кубинців, як теж балтійських і кавказьких народів. Українську групу із 15 осіб очолював голова Українського Відділу ПАВНА М. Шпонтанк.

Головною думкою дискусій було питання духовної єдності, тісної координації та співпраці поневолених народів і конечности передання американській публіч-

ній opinii досвіду поневолених народів у поборюванні комуністичної загрози.

Учасники панелю висловлювались за поширення акцій та ідей ПАВНА серед студентської молоді на терені університетських кампусів. Дискутанти висловили побажання відбувати частіше подібні зустрічі.

ООЧСУ В ЛОС АНЖЕЛЕСІ

Відділ ООЧСУ існує в Лос Анжелесі вже довший час, але фактично культурно-громадську роботу виконують майже виключно окремі члени та прихильники цієї організації. Зокрема виведення нашої громади на публічний форум з нагоди Дня Державності 22-го січня з проклямацією Українського Дня посадником міста і вивішення прапора на ратуші міста треба завдячувати тим самим особам.

На Загальні збори 18 жовтня м. р. прийшло більше людей. До президії Зборів обрано п. Нестора Василюка, як голову, мгра О. Веселого (голову УКО), як заступника, і панну Л. Прокопович — як секретарку.

Загальні збори ухвалили поширити політичну діяльність Відділу ООЧСУ, активізувати українську громаду, яка тут збільшується з кожним днем, і оживити інші ділянки українського громадського життя.

На питання, яке відношення ООЧСУ матиме до центральної організації УКО — Українського Культурного Осередку, ухвалено, що він і надалі залишиться осередньою організацією, а Відділ ООЧСУ буде складовою частиною його так само, як інші українські організації на цьому терені.

Є надія, що під керівництвом новообраного голови Відділу ООЧСУ Ореста Долішняка організація проявить себе активно в недалекому майбутньому і на терені нашої метрополії.

А. Вусик

25-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ ВІДДІЛУ ООЧСУ В НЬЮАРКУ І ІРВІНГТОНІ

У 1971 році минає 25 років від дня заснування в Нью-арку першого Відділу Організації Оборони Чотирьох свобод України. Згодом зорганізовано інші Відділи, а відтак і Головну Управу ООЧСУ.

Управа першого Відділу хоче урочисто відзначити свій 25-річний ювілей як по суті основоположник сьогоднішньої широко розгалуженої ідеологічно-політичної організації.

Для відзначення цього ювілею вибрано дні 6-го і 7-го березня 1971 року. 6-го відбудуться ювілейні загальні збори членів Відділу, а 7-го ввечері влаштовано буде святочний обід з офіційною і мистецькою програмами. На цей обід будуть запрошені всі колишні і теперішні голови Головної Управи, представники сусідніх Відділів ООЧСУ, громадянство Нью-арку, Ірвінгтону і око-

лиці. Загальні збори і обід відбудуться в Українському Народньому Домі в Ірвінгтоні.

З нагоди цього ювілею приготується до друку маленьку пропам'ятну книжечку.

Н. Н.

НОВИЙ ВІДДІЛ ООЧСУ В МАЯМІ

З ініціативи почесного члена ООЧСУ інж. С. Квасницького зорганізовано новий Відділ ООЧСУ в Маямі, Флорида. Засновуючі Збори відбулися 8-го січня ц. р. в присутності 22-ох осіб.

Збори відкрив молитвою о. Д. Савка, а інж. С. Квасницький виголосив інформативну доповідь, в якій з'ясував сучасне міжнародне політичне становище, пояснив присутнім ті важливі завдання, які вже протягом років виконує ООЧСУ, і закликав українських громадян, що проживають у Маямі, активно включатися в протимосковський фронт боротьби.

Після обміну думками вибрано Управу Відділу в такому складі: Р. Балабан — голова, А. Делос — заступник і культ.-освітній референт, С. Венгльовський — організаційний референт, інж. Б. Наганів — секретар, М. Курман — скарбник. До Контрольної комісії увійшли: М. Дрозд, К. Павлів, В. Трач. Вибрано також делегатів до Українського Центрального Комітету в Маямі в особах: М. Курман, А. Дерос.

Головна Управа ООЧСУ бажає керівним органам нового Відділу і всім його членам якнайбільше успіхів у запланованій праці.

Петро Кізко

Проблема українців-пенсіонерів (Порядком обговорення)

Власне, коли автор цих рядків сам опинився на пенсії, то й виникло перед ним питання: як у нас в українському еміграційному суспільстві поставлена справа українців-пенсіонерів? Чи є організація, що цією справою займається? Чи існують у нас українські еміграційні установи, котрі полагоджують справи тих наших людей, що через свій вік чи стан здоров'я опинилися на стані пенсіонерів?

Я особисто таких установ не знаю. Всі наші люди — чи то в Європі чи Америці — від чужинецьких установ отримують мізерні пенсії, з яких часто просто не можна вижити. Добре, коли українець-пенсіонер може доробляти бюджетом чи іншою працею, а коли, наприклад,

взяти звичайного робітника, який уже не може фізично працювати?

Свого часу в Мюнхені створилась була навіть група, яка збирала вкладки для українців-пенсіонерів, але через брак „зацікавлених” у тій справі перестала існувати.

Тим часом із станом наших пенсіонерів величезно невтішно. Поперше, чимало наших українців в країнах Західної Європи працювали, та й досі працюють, без належного оформлення в чужинецьких інституціях. Беру приклад із себе. Я попрацював в українських інституціях від 1945 року, тобто 26 років, а коли мені почали обраховувати мою пенсію, то почислили „робочий стаж” лише 16 років, тобто десять років моєї праці, як кажуть, „пішло в дубину”. Все це сталося через різного роду наші еміграційні неполадки, коли ламалися, розколювалися і валилися наші видавництва.

Справа наших емігрантів-пенсіонерів — це насправді важлива проблема нашого еміграційного життя. Треба цією справою поважно зайнятися. Ми маємо безліч установ: шкільних, громадських, харитативних і так далі, але ніде, либонь, пенсійної своєї, української установи не маємо. Зачуваю, що в Америці російські білоемігранти мають своє об'єднання пенсіонерів, яке боронить їх права, веде успішну роботу над організацією взаємодопомоги, допомагає своїм членам у підшукуванні помешкань і праці. А ми?

Порушую це питання не з особистих мотивів, бо, опинившись на пенсії, я собі раду дам хоча б своїм фахом журналіста.

ЖІНКИ І РІВНОПРАВНІСТЬ

Джан Пеннок, відомий соціолог, кримінолог і директор Конференцій при університеті в Ута заявляє, що Жіночий Рух Визволення породжує щораз більше жіноч-злочинниць. З їх новою „свободою”, — каже Д. Пеннок, — вони щораз більше уподібнюються до чоловіків у їх насильницьких реакціях при невдачах та перешкодах і виявляють дедалі більшу ворожість до своїх опонентів.

Пеннок твердить, що в своєму змаганні до рівноправності „деякі жінки починають наслідувати найнижчі аспекти мужеського життя, вважаючи, що це забезпечить їм більше свободу”. Бажаючи викликати реакцію суспільства, вони діють так, як чоловіки, з його нижчих клас, уживаючи „вуличної мови”, агресивних актів і вдаючись до насильства.

Джан Пеннок стверджує, що коли жінка вдається до фізичного насильства, вона виявляє при цьому більшу, як чоловік, злобність і безсердечність. Чимало жіноч-криміналісток виходить з політичної лівіці.

Ставлячись з респектом до Жіночого Руху Визволення, Джан Пеннок, вважає, що коли жінки справді хочуть повної рівноправності, вони мусять бути готовими до того, що їх трактуватимуть чоловіки вже не так по-джентлменськи, як то робили давніше. За кожний злочин вони мусять розплачуватись так само, як чоловіки. І з повною рівноправністю мають перебрати на себе належну відповідальність перед суспільством. „На жаль, — закінчує Д. Пеннок, — ми в наших школах досі не підготували жінки до того, щоб вона була готовою для повної рівноправності”.

МОСКОВСЬКА ГІПОКРИЗІЯ

Про лицемірство і підступність білих російських політичних і військових діячів в роках, коли на теренах російської імперії постали національні держави, свідчить наведений нижче переконливий документ-лист правителя справ штабу Колчака — проф. Г. Гінса до ген. Денікіна, передрукований з його книжки „Сибір, союзники і Колчак”. Ось цей документ:

„Коли управління ділами знов перейшло до мене, я почав зосереджувати в своїх руках всі зовнішньополітичні питання з наміром переводити їх рішення через раду міністрів... Мені здавалось, що питання фінляндське, естонське, українське теж відносяться до справ внутрішньої політики. Тому я уклав такий проєкт телеграми генералові Денікіну:

„Катеринодар, генералові Денікіну. Секретно.

Збройні удари з петлорівськими військами можуть мати згубні наслідки. Я цілком поділяю Ваше відношення до прагнень окремих областей присвоїти суверенні права і до ідеї відновлення російської держави на засадах конфедерації. Однак, я вважаю, що в наявних умовах небезпечнішими є вороже відношення і неузгідненість, а тим більше удари окремих частин звільненої території... Тому я відношуся з повною терпимістю до проголошення Юденічем самостійності Естонії і готов, якщо це буде потрібно, тимчасово рахуватися з фактичною незалежністю України, як і встановленим східним кордоном Польщі, якщо це дасть змогу узгіднювати воєнні дії наших, українських, польських і інших антибольшевицьких сил. Збирання Руси не може бути справою місяців. Тимчасове роздріблення єдиної Російської держави — неминуче зло. Воно зникне, коли встановиться мир у країні і постане сильна центральна влада...”

Царські професори і генерали Гінц, Колчак, Денікін, Юденіч думали й плянували те саме, що плянував і підготовляв у Кремлі Ленін зі своїм Політбюром.

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИК!

МАРІОНЕТКА ТАКОЖ ПРОТЕСТУЄ

Представництво УССР при Об'єднаних Націях і собі слідом за „старшим братом” вислало 29 грудня м. р. до Вашингтону „ноту”, в якій протестує проти „розгнущаних хуліганських вихваток, спрямованих проти українських дипломатів”. Виявляється, що в Нью Йорку на авто з „українськими дипломатами” напали демонстранти-учасники Ліги Оборони Жидів. „Перегородивши дорогу машині, вони почали бити по ній ногами й кулаками, внаслідок чого на машині залишилися сліди”. Потім „хулігани” нібито намагались перекинути авто з переляканими „дипломатами”. На другому советському авті зламано антену, розбито лівий ліхтар і знівчено номерний знак. В „ноті” звернено увагу на „вороже пікетування будинку представництва УССР особами, які нецензурно лають дипломатів і відвідувачів”.

Як відомо, на дії приватної жидівської організації, що вимагає випустити з ССРСР жидів, які хочуть виїхати до Ізраїлю, советський уряд змобілізував у Москві своїх власних хуліганів-кагебістів, перебравши їх у цивільний одяг, які нападують на вулицях американських дипломатів і журналістів.

ПІДКЛАДАННЯ БОМБ — РЕВОЛЮЦІЙНІ АКТИ

„З'єднані Стейти, — заявив Вілліям Рендолл, президент Крайової Асоціації Округових Об'єднань Адвокатів, — переходять революцію, ведену анархістами й терористами. Рендолл закликає міські громади об'єднуватися, „інакше революціонери досягнуть свою мету”. Вони прагнуть, — каже він, — знищити нашу державну систему, і їх поразка залежатиме лише від рішучості американського громадянства. Міські громади мусять гуртуватися в поборюванні злочинних елементів, обмінюватись інформаціями і відповідним персоналом, включно з таємними агентами, творити „фонди безпеки вулиць” згідно з програмою Департаменту Справедливості. Гроші на це є, треба лише їх дістати”.

Пересічний американський громадянин, прихильник закону і порядку, — каже Вілліям Ренделл, — переконаний, що остання хвиля бомбових атентатів і погроз, передаваних телефонами, лише частина загальнокрайової конспірації. Підкладання бомб — не безглузді атаки, але революційні акти, і ми напевно в боротьбі проти цієї конспірації виграємо. Ми кажемо, що війна у В'єтнамі — основна причина неспокою. Безсумнівно в цьому є частина правди, але ця війна є інструментом, що його використовують анархісти, щоб оправдати свої терористичні дії. Терористи викликають щораз більше почуття страху серед урядовців в цій країні своїми бомбами і телефонними погрозами. Вони хочуть цим спаралізувати їх страхом і порушити нормальну працю державних установ. Вони також відстрашують молодь від служби в поліції”.

„Ніщо не вказує на те, — твердить Рендолл, — що тероризм зменшується, навпаки він щораз зростає”.

Твердження Вілліяма Рендолла розбігаються з давніше зробленими заявами ньюйоркського посаdnика Джана Ліндзі і чикагського посаdnика Ричарда Дейлі.

„Джері Рубін, — закінчує свої міркування Рендолл, — одержав 1000 доларів за те, щоб приїхати до Сейнт Пол Макалестер коледжу і заявити, чого він хоче. У своїй книжці він закликає молодь залишати батьків і руйнувати наше суспільство. Найпевніший вихід з усього того — негайно арештовувати терористів і приміщувати їх там, де вони мають бути”.

З ПІДСОВЕТСЬКОГО ГУМОРУ НЕДОВІРЛИВИЙ

Він зупинився серед кімнати, став навшипиньки, потім на п'яти. Тоді пострибав на одній ніжці і несміливо спитав:

— Що, не провалюється?

— Ні, паркет міцний. Але краще сісти, — запросив я.

— Добре, — сказав він, сів і почав обмацувати ніжки стільця. — Витримують?

— І не таких витримували!

— Ходімо в кіно, — запропонував він.

— Ходім, — погодився я.

Ми вийшли, і моя рука мимоволі потяглася до гудзика для виклику ліфта.

— Спустимося пішки! — злякано вигукнув він.

— Але ж так швидше?

— Я боюся, — сказав він. — А раптом зіпсується, тоді в кіно запізнимося.

Вийшли на вулицю, і я зупинив таксі.

— Не треба машиною, — попросив він.

— Трамваєм?

— Теж не хочу, краще пішки!

— Нащо даремно ноги бити, коли є міський транспорт, — повчально мовив я.

Ми їхали мовчки. На обличчі хлопчика була напруженість.

— Скажи, а чому ти боїшся їздити? — не втримався я від запитання.

— А мені на день народження іграшки подарували: танкетку, яку дяді на харківському заводі іграшок зробили, й машину, зроблену в місті Симферополі. А тато з мамою купили мені кулет на батерійці, в Києві зроблений. І все, як тільки я в руки взяв, порозвалювалося...

— Так то ж іграшки, — заспокоїв я хлопчика, — а речі для дорослих інші дяді роблять. І завжди міцніше...

— А раптом, — сказав хлопчик...

— Далі трамвай не піде! — оголосив водій. — Мотор зіпсувався...

— А раптом, — зідхнув хлопчик, коли ми вийшли з трамваю, — дяді, які роблять іграшки, перейдуть працювати на ті заводи, що випускають речі для дорослих?

— Давай швидше, а то запізнимося, — сказав я, щоб відхилити його від сумних думок.

П. Юрченко
(„Перець”)